

Przedmiotowe zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów z języka polskiego

w Szkole Podstawowej nr 5 w Pyskowicach

Przedmiotowe zasady oceniania z języka polskiego to dokument podrzędny w stosunku do Statutu Szkoły Podstawowej nr 5 w Pyskowicach zawierającego Wewnętrzne zasady oceniania. W przypadku informacji nie uwzględnionych w niniejszym dokumencie, obowiązują zasady zawarte w Statucie.

Nauczyciel zaznajamia uczniów z Przedmiotowymi zasadami oceniania na początku roku szkolnego oraz na bieżąco udostępnia ten dokument uczniom i rodzicom. Jest on również dostępny na stronie internetowej szkoły i w bibliotece szkolnej.

I. WYMAGANIA EDUKACYJNE NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA POSZCZEGÓLNYCH ŚRÓDROCZNYCH I ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH, WYNIKAJĄCE Z REALIZOWANEGO PROGRAMU NAUCZANIA

W ZAŁĄCZENIU

II. SZCZEGÓŁOWE ZASADY SPRAWDZANIA I OCENIANIA WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI UCZNIÓW

Formy sprawdzania osiągnięć uczniów:

1. Test diagnostyczny (waga 3) – rozumiany, jako obiektywna próba polegająca na wykonaniu przez uczniów różnego rodzaju zadań, ćwiczeń itp., w celu rozpoznania stanu ich wiedzy i umiejętności dla opracowania dalszej drogi postępowania;

Informacje szczegółowe:

a/ nauczyciel przeprowadza w zależności od potrzeb w ciągu całego cyklu kształcenia;

b/ jest zapowiedziany, co najmniej tydzień wcześniej, z jednoczesnym określeniem przez nauczyciela zakresu i czasu trwania;

c/ wyniki testu diagnostycznego „po klasie III”/”na wejściu w kl. IV”/ stanowią jedynie diagnozę wiedzy i umiejętności ucznia i mogą być podstawą do wystawienia stopnia bieżącego;

d/ wyniki badania diagnostycznego wiedzy i umiejętności uczniów w dowolnym momencie cyklu kształcenia w określonym obszarze są przeliczane na ocenę bieżącą i wpisywane do dziennika;

2. Wypracowanie klasowe (waga 3) – rozumiane, jako zaplanowane przez nauczyciela dłuższe samodzielne pisemne prace kontrolne uczniów, przeprowadzane w szkole podczas zajęć edukacyjnych w celu sprawdzenia umiejętności tworzenia dłuższych form wypowiedzi zgodnie z programem nauczania.

Informacje szczegółowe:

Każda forma wypowiedzi jest oceniana według kryteriów:

- zgodność z tematem,
- bogactwo języka,
- styl dostosowany do formy wypowiedzi,
- wyznaczniki formalne każdej z form wypowiedzi,
- poprawność językowa,
- poprawność ortograficzna,
- poprawność interpunkcyjna.

3. Dyktanda (waga 2) – formy pisemne sprawdzające umiejętność zastosowania poznanych reguł ortograficznych.

Zasady oceniania dyktand

0 błędów – celujący

1 – 2 błędy I kategorii – bardzo dobry

3 – 4 błędy I kategorii – dobry

5 – 6 błędów I kategorii – dostateczny

7 – 9 błędów I kategorii – dopuszczający

10 i więcej błędów I kategorii – niedostateczny

Błędem ortograficznym obniżającym ocenę jest pisownia wyrazów niezgodna ze znanymi dla ucznia zasadami pisowni. Pomyłką zaś to, np. przestawienie liter, gubienie liter opuszczanie znaków diakrytycznych, ale tylko wtedy, gdy nie chodzi o różnicowanie głosek, np: ja chcę – on chce.

4. Sprawdziany (waga 3) – rozumiane, jako samodzielne pisemne prace kontrolne uczniów przeprowadzone podczas zajęć edukacyjnych i obejmujące określony materiał tematyczny;

Informacje szczegółowe:

- a) trwają jedną godzinę lekcyjną;
- b) obejmują co najmniej jeden dział programowy;
- c) zawierają zadania uwzględniające wszystkie poziomy wymagań;
- d) zapowiedziane są z tygodniowym wyprzedzeniem wraz z informacją o zakresie zagadnień;
- e) są poprzedzone lekcją powtórzeniową;
- f) zamiar przeprowadzenia pracy kontrolnej nauczyciel odnotowuje w dzienniku lekcyjnym;
- g) korzystanie na sprawdzianie z niedozwolonych źródeł lub odpisywanie skutkuje oceną niedostateczną.

5. Kartkówka (waga 2) – rozumiana, jako krótka praca pisemna sprawdzająca wiadomości i umiejętności uczniów i obejmująca jeden zakres tematyczny; (3 ostatnie lekcje).

Informacje szczegółowe:

- a) może być zapowiedziana lub nie;
- b) o pisaniu kartkówki przez ucznia w przypadku jego losowej nieobecności lub choroby decyduje nauczyciel;

6. Odpowiedź ustna (waga 2) – rozumiana, jako krótsza lub dłuższa ustna reakcja ucznia na pytanie skierowane do niego przez nauczyciela;

Informacje szczegółowe:

- a) oceniając na stopień odpowiedź ustną nauczyciel bierze pod uwagę:
 - zawartość rzeczową,
 - argumentację (wyrażanie sądów, uzasadnienie),
 - stosowanie języka przedmiotu,

- sposób prezentacji,

- umiejętność formułowania myśli,

b) ocena z odpowiedzi ustnej może być wyższa niż ocena przyporządkowana poziomowi wymagań,

c) krótkie odpowiedzi uczniów, merytoryczna aktywność na lekcji, oceniana jest plusem

7. Lektury szkolne

a) Uczeń czyta zadane lektury zgodnie z kalendarzem lektur podanym na początku roku szkolnego

b) W dniu omawiania lektury nie można zgłosić nieprzygotowania.

8. Aktywność na zajęciach edukacyjnych – rozumiana, jako czynne uczestniczenie ucznia w rozwiązywaniu problemu, tematu itp. podczas zajęć;

a) oceniana jest znakiem +; cztery uzyskane + pozwalają na dokonanie wpisu oceny: bardzo dobry /5/ do dziennika;

b) za słabe, złe wywiązywanie się z zadań, braki, nieprzygotowanie do zajęć uczeń może otrzymać znak -; cztery znaki – równe jest ocenie niedostatecznej/1/.

c) Plusy i minusy nie kasują się nawzajem.

9. Sprawdziany próbne klasy VI, VII lub VIII – rozumiane, jako przeprowadzone na próbę prace sprawdzające poziom opanowania wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej, w formie zbliżonej do formy egzaminu ósmoklasisty. Odbywają się według ustalonego w danym roku szkolnym harmonogramu. Liczba uzyskanych punktów przeliczana jest na wynik wyrażony w procentach. Sprawdziany próbne podlegają ocenie.

10. Praca wykonana w domu (waga 1-2) – rozumiana, jako praca pisemna lub ustna zadana przez nauczyciela do samodzielnego wykonania w domu;

a) zadanie domowe bieżące (waga 1)

b) zadanie domowe długoterminowe (waga 2)

11. Nieprzygotowanie do lekcji

Uczeń jest zobowiązany przychodzić na lekcje przygotowany, przez co rozumie się:

- a) posiadanie zeszytu, podręcznika, wymaganych pomocy naukowych,
- b) znajomość materiału z trzech ostatnich lekcji,
- c) wykonanie pracy domowej
- d) przeczytanie zadanego przez nauczyciela tekstu literackiego

Niezgłoszenie nauczycielowi na początku lekcji braku pracy domowej, zeszytu, itp. upoważnia nauczyciela do wystawienia oceny niedostatecznej.

Brak odpowiednich materiałów potrzebnych na lekcję traktowany jest jako nieprzygotowanie do lekcji.

Uczeń ma prawo zgłosić trzy nieprzygotowania do lekcji w półroczu. Nie zwalnia go to jednak z uzupełnienia braków. Po wykorzystaniu trzech nieprzygotowań za każde kolejne otrzyma ocenę niedostateczną (1).

12. Prowadzenie zeszytu przedmiotowego i zeszytu ćwiczeń (waga 1)

Uczeń ma obowiązek prowadzić zeszyt przedmiotowy, który jest własnością ucznia i jemu służy. W zeszycie przedmiotowym uczeń zamieszcza notatki w formie ustalonej przez nauczyciela.

Uczniowie nie mogą w zeszytach przedmiotowych i na sprawdzianach pisać czerwonym atramentem (zastrzeżonym dla nauczyciela), nie mogą również na sprawdzianach używać korektorów.

13. Udział w konkursach ogłaszanych przez nauczyciela

Udział w konkursach przedmiotowych nagradzany jest odpowiednio oceną:

I etap konkursu przedmiotowego – waga 1

II etap konkursu przedmiotowego – waga 2

III etap konkursu przedmiotowego (finałowy) – waga 3

Tytuł laureata konkursu przedmiotowego – waga 4

UWAGI KOŃCOWE.

1. Wszelkie plagiaty karane są oceną niedostateczną

2. Wszystkie prace ucznia, zarówno domowe jak i kontrolne, muszą być napisane w czytelny i estetyczny sposób. Tekst nieczytelnie napisany zostaje oceniany na stopień niedostateczny (1).

3. Przy wystawianiu ocen klasyfikacyjnych nauczyciel bierze również pod uwagę rozwój dziecka (jakie postępy w danym czasie czyni), wkład pracy w stosunku do zdolności i możliwości ucznia, zalecenia z poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.

**III. WARUNKI I TRYB UZYSKANIA WYŻSZEJ NIŻ PRZEWIDYWANA
ROZNEJ OCENY KLASYFIKACYJNEJ** określają §97 i §98 Statutu Szkoły
Podstawowej nr 5 w Pyskowicach.

Jolanta Pryciak

Agnieszka Skorupa

Danuta Pilot

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY IV

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SLUCHANIE

- skupia uwagę na krótkich wypowiedziach innych osób
 - reaguje na wypowiedzi innych werbalnie i niewerbalnie (mimiką, gestem, postawą)
 - rozumie polecenia nauczyciela, wypowiedzi innych uczniów
- rozpoznaje proste intencje nadawcy, np. pytanie, prośbę, odmowę, przeprosiny
 - wskazuje najważniejsze informacje w wysłuchanym niedługim tekście, zwłaszcza w jego warstwie dosłownej
- rozumie ogólny sens słuchanych utworów

CZYTANIE

- identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w prostych tekstach literackich oraz typowych sytuacjach znanych uczniowi z doświadczenia i obserwacji
- rozpoznaje proste intencje nadawcy, np. pytanie, prośbę, odmowę, przeprosiny
 - wskazuje najważniejsze informacje w odpowiednich akapitach przeczytanego tekstu, zwłaszcza w dosłownej warstwie tekstu i wyrażone wprost
 - rozumie dosłowne znaczenie wyrazów w wypowiedzi
 - rozumie ogólny sens czytanych utworów
- stara się czytać teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

- sprawdza pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

- mówi o swoich reakcjach czytelniczych
 - dostrzega zabiegi stylistyczne w utworach literackich, w tym funkcję obrazowania poetyckiego w liryce, z pomocą nauczyciela wskazuje epitet, porównanie, przenośnię, rymy
- wie, co tworzy rytm
- wskazuje wers, strofę, refren
- odróżnia fikcję od rzeczywistości
- odróżnia elementy fantastyczne od realistycznych
 - określa wybrane elementy świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: czas, miejsce, bohaterowie, zdarzenia
- rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator)
- zna cechy baśni i legendy
- wyodrębnia komiks, film i spektakl spośród innych przekazów i tekstów kultury

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

nawiązuje i podtrzymuje kontakt werbalny z innymi uczniami i nauczycielem
formułuje pytania i udziela prostych odpowiedzi pod względem konstrukcyjnym
wypowiada komunikaty zawierające proste informacje
wyraża wprost swoje intencje
odróżnia sytuację oficjalną od nieoficjalnej i potrafi odpowiednio do sytuacji komunikacyjnej skierować prośbę, pytanie, odmowę, wyjaśnienie,
stosuje zwroty grzecznościowe podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem
mówi na temat, opowiada o obserwowanych zdarzeniach, akcji książki, filmu za pomocą kilku zdań opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę
za pomocą kilku prostych zdań opisuje obraz, ilustrację, plakat
stosuje wyrazy o znaczeniu dosłownym
wygłasza tekst utworu z pamięci

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu
zna podstawowe zasady dotyczące pisowni wielką literą oraz pisowni ó – u, rz – ż, ch – h
dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu
uzupełnia prosty schemat, tabelę
zna podstawowe zasady układu graficznego listu prywatnego, dialogu, ramowego planu wypowiedzi i z pomocą nauczyciela zapisuje list, dialog, układa plan ramowy wypowiedzi,
zapisuje kilkuzdaniowe opowiadanie odtwórcze
za pomocą kilku prostych zdań tworzy opis przedmiotu, miejsca, krajobrazu, postaci, zwierzęcia
za pomocą kilku prostych zdań tworzy opis obrazu, ilustracji, plakatu
stara się o estetykę zapisu wypowiedzi

III. Kształcenie językowe

Stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa (np. dobiera wyrazy bliskoznaczne oraz wyrazy pokrewne w rodzinę wyrazów)
składni (konstruuje poprawne zdania pojedyncze, stosuje wielkie litery na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na końcu, rozróżnia zdania pojedyncze, złożone i równoważnik zdania, wskazuje orzeczenie w zdaniu, zna wypowiedzenia oznajmujące, rozkazujące i pytające)
fleksji (wskazuje czasowniki, rzeczowniki, przymiotniki i przysłówki w zdaniu, przy pomocy nauczyciela określa formę odmiennej części mowy, odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych)
fonetyki (zna alfabet, dzieli wyrazy na litery, głoski i sylaby)

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SLUCHANIE

- slucha innych i uczestniczy w rozmowie, zadaje pytania, odpowiada
- wybiera najważniejsze informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy prostą notatkę w formie tabeli, schematu, kilkuzdaniowej wypowiedzi
- powtarza swoimi słowami ogólny sens usłyszonej wypowiedzi, opowiada fabułę usłyszonej historii
- rozpoznaje nastrój słuchanych komunikatów

CZYTANIE

- identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi
- określa temat i główną myśl tekstu
- oddziela informacje ważne od drugorzędnych
- wybiera potrzebne informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu
- wskazuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi
- rozpoznaje cechy życzeń, ogłoszenia, instrukcji, przepisu
- wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, posługuje się akapitami
- poprawnie artykułuje i akcentuje wyrazy, stosuje intonację zdaniową podczas głośnego czytania utworów

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

- wybiera odpowiednie informacje ze słownika ortograficznego, encyklopedii, czasopisma, stron internetowych

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

- nazywa swoje reakcje czytelnicze
- nazywa zabiegi stylistyczne w utworach literackich (epitet, porównanie, przenośnia, rym), rozumie funkcję obrazowania poetyckiego w liryce
- dostrzega cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) oraz użytkowe
- odróżnia autora od osoby mówiącej w utworze
- określa i nazywa elementy świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: czas, miejsce, bohaterowie, zdarzenia
- wskazuje cechy baśni i legendy w utworze
- rozpoznaje elementy rytmu: wers, zwrotka, rym, refren
- zna pojęcia: gra aktorska, dekoracja, kostiumy, rekwizyty, inscenizacja, scena, widownia, próba
- przypisuje cechy bohaterom oraz ocenia ich postawy w odniesieniu do takich wartości, jak np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość
- odczytuje sens utworów na poziomie semantycznym (dosłownym) odczytuje morał baśni

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

świadomie uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej
dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji, świadomie dobiera różne typy wypowiedzeń prostych i rozwiniętych, wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące
formuluje pytania otwarte
udziela odpowiedzi w formie zdań złożonych
wypowiada się w kilku logicznie ze sobą połączonych zdaniach na tematy związane z codziennością, otaczającą rzeczywistością, lekturą
stosuje zwroty grzecznościowe i odpowiednie konstrukcje składniowe (np. tryb przypuszczający) podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem
wskazuje wyrazy o znaczeniu dosłownym i metaforycznym
składa życzenia, tworzy wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry
wypowiada się w sposób uporządkowany: opowiada zdarzenia w porządku chronologicznym, streszcza utwory fabularne
opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę, obraz, ilustrację, plakat, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni
dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne
recytuje utwór poetycki, oddając jego ogólny nastrój i sens
stosuje zasady poprawnej wymowy i akcentowania wyrazów rodzimych
posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)

PISANIE

stosuje podstawowe zasady ortografii dotyczące pisowni ó – u, rz – ż, ch – h i interpunkcji
odróżnia nazwy własne od pospolitych i potrafi zastosować odpowiednie zasady dotyczące pisowni wielką literą
dzieli wyrazy na głoski i litery, rozróżnia funkcję zmiękczącą i sylabotwórczą i w typowych przykładach
konstruuje i zapisuje kilkuzdaniowe wypowiedzi poprawne pod względem logiczno-składniowym
używa wypowiedzeń pojedynczych i złożonych
w zależności do adresata i sytuacji świadomie dobiera wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące
zapisuje pytania otwarte
udziela odpowiedzi w formie zdań złożonych samodzielnie zapisuje dialog
dzieli wypowiedzi na części kompozycyjne
tworzy ramowy plan wypowiedzi
układa opowiadanie odtwórcze
redaguje notatkę w formie prostego schematu, tabeli, planu
zapisuje prostą instrukcję, np. przepis kulinarny, zasady gry
tworzy opis przedmiotu, miejsca, krajobrazu, postaci, zwierzęcia, obrazu, ilustracji, plakatu, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni w liście prywatnym, dialogu, zaproszeniu stosuje odpowiedni układ graficzny

III. Kształcenie językowe

Stosuje wiedzę językową w zakresie:

* słownictwa (wykorzystuje wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne w tworzonim

- tekście, tworzy rodzinę wyrazów)
- * składni (konstruuje zdania pojedyncze proste i rozwinięte oraz wypowiedzenia złożone i równoważniki zdań, używa różnych typów wypowiedzeń: oznajmujących, rozkazujących, pytających, wykrzyknikowych)
 - * fleksji (określa formę gramatyczną czasowników, rzeczowników, przymiotników; łączy wypowiedzenia składowe za pomocą spójnika w wypowiedzenie złożone; poprawnie zapisuje formy bezokoliczników oraz formy rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego czasowników w czasie przyszłym i przeszłym)
 - * fonetyki (wykorzystuje umiejętność dzielenia wyrazów na sylaby przy przenoszeniu wyrazów do następnej linii)
- stosuje zasady estetycznego zapisu tekstu

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SLUCHANIE

- koncentruje uwagę podczas słuchania dłuższych wypowiedzi innych, a zwłaszcza odtwarzanych utworów
- odróżnia informacje ważne od mniej ważnych
 - na podstawie słuchanego tekstu tworzy samodzielną notatkę: rysuje plan, ilustracje do tekstu, formułuje pytania
- właściwie odbiera intencje nadawcy komunikatu
- odczytuje przenośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

CZYTANIE

- wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone pośrednio
- rozumie funkcję akapitu
- oddziela informacje ważne od drugorzędnych
- wybiera i wykorzystuje informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu
 - wskazuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi oraz samodzielnie tłumaczy przenośne znaczenie wybranych wyrazów, związków wyrazów w wypowiedzi
 - wskazuje typowe elementy konstrukcyjne i stylistyczne w zaproszeniach, życzeniach, ogłoszeniach, instrukcjach, przepisach
 - rozumie funkcje części składowych wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie
- głośno czyta utwory, uwzględniając zasady poprawnej artykulacji i intonacji

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

- wybiera informacje niewyrażone wprost z różnych źródeł, np. czasopism, stron internetowych

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

- uzasadnia swoje reakcje czytelnicze
 - analizuje elementy świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: czas, miejsce, bohaterowie, zdarzenia
- identyfikuje baśń i legendę
- rozumie podstawową funkcję wersu, zwrotki, rymu
 - rozumie funkcję akapitu jako logicznie wyodrębnionej całości w tekście
 - objaśnia znaczenia porównań i przenośni w tekście

wyodrębnia elementy dzieła filmowego, odróżnia film animowany i aktorski
charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy odnoszące się do takich wartości, jak
np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość
odczytuje przesłanie utworu

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

przedstawia własne zdanie w rozmowie
świadomie dobiera intonację zdaniową
udziela odpowiedzi w formie krótkiej wypowiedzi
uczestniczy w rozmowie związanej z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami
łączy za pomocą odpowiednich spójników współrzędne związki wyrazowe w zdaniu
wypowiada się w roli świadka i uczestnika zdarzeń
stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika, czasownika
gromadzi wyrazy określające i nazywające cechy charakteru na podstawie zachowań
i postaw
wypowiada się logicznie i w sposób uporządkowany: opowiada zdarzenia w porządku
chronologicznym, streszcza utwory fabularne, świadomie wykorzystuje
wyrazy określające następstwo czasowe, zwłaszcza przysłówki
w sposób uporządkowany opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz,
postać, zwierzę, obraz, ilustrację, plakat, stosując słownictwo służące
do formułowania ocen, opinii, emocji i uczuć
objaśnia znaczenia dosłowne i metaforyczne wyrazów
odróżnia wyrazy pokrewne od synonimów wygłasza tekst poetycki z pamięci, posługując się
pauzą, barwą głosu
stosuje się do zasad właściwego akcentowania wyrazów i intonowania wypowiedzeń

PISANIE

stosuje poznane zasady ortografii dotyczące pisowni ó – u, rz – ż, ch – h i interpunkcji oraz
potrafi je zastosować w sytuacjach nietypowych (np. wykorzystać wiedzę o wyrazach
pochodnych i rodzinie wyrazów)
w kilkudziesięciu wypowiedziach związanych z lekturą, filmem czy codziennymi
sytuacjami łączy za pomocą odpowiednich spójników współrzędne związki wyrazowe
i stosuje się do zasad interpunkcji
w wypowiedziach stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika,
czasownika
w tekstach świadomie stosuje wyrazy bliskoznaczne
w wypowiedziach gromadzi wyrazy określające i nazywające cechy charakteru na
podstawie zachowań i postaw
układa życzenia, zapisuje przepis, instrukcję, ogłoszenie
stosuje akapit jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi
pisze logiczne i uporządkowane pod względem chronologicznym opowiadanie, streszcza
utwory fabularne, świadomie wykorzystuje wyrazy określające następstwo czasowe,
zwłaszcza przysłówki; opowiada z perspektywy świadka i uczestnika zdarzeń
zapisuje dialog w opowiadaniu
w sposób uporządkowany opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę,
obraz, ilustrację, plakat, stosując słownictwo służące do formułowania ocen i opinii, emocji i
uczuć
dostrzega błędy ortograficzne i interpunkcyjne w tworzonej wypowiedzi i je poprawia

III. Kształcenie językowe

Umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:

- * słownictwa (wzbogaca tworzony tekst wyrazami bliskoznacznymi i przeciwstawnymi)
- * składni (stosuje różnorodne typy zdań: pojedyncze i złożone oraz równoważniki; celowo używa różnych typów wypowiedzi: pytających, oznajmujących, wykrzyknikowych, rozkazujących w zależności od sytuacji komunikacyjnej; stosuje się do zasad poprawnej interpunkcji)
- * fleksji (używa odmiennej części mowy w poprawnych formach)
- * fonetyki (stosuje wiadomości z zakresu podziału wyrazów na litery, głoski i sylaby w poprawnym ich zapisie)

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

przekazuje treść wysłuchanych wypowiedzi
odczytuje przenośny sens wysłuchanych utworów prozatorskich i
poetyckich wyraża swoje zdanie na temat wysłuchanego komunikatu
nazywa intencje nadawcy komunikatu

CZYTANIE

wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone pośrednio i wykorzystuje je
w wypowiedzi np. opisującej lub oceniającej postać fikcyjną lub rzeczywistą
oddziela informacje ważne od drugorzędnych i wykorzystuje je w
odczytywaniu znaczeń dosłownych i przenośnych
odczytuje i wykorzystuje treści zawarte w artykule, instrukcji, przepisie, tabeli, schemacie
i notatce
wskazuje i odczytuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi
wskazuje typowe elementy konstrukcyjne i stylistyczne w życzeniach, ogłoszeniach,
instrukcjach, przepisach
ma świadomość konstrukcji wypowiedzi i rozumie funkcje takich części składowych
wypowiedzi, jak tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie
głośno czyta utwory, wykorzystując umiejętność poprawnej artykulacji i intonacji, aby
oddać sens odczytywanego tekstu

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

wybiera informacje wyrażone pośrednio w różnych źródłach, np. czasopiśmie, stronach
internetowych; konfrontuje je z innymi źródłami

ALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

konfrontuje swoje reakcje czytelnicze z innymi odbiorcami
objaśnia funkcję analizowanych elementów świata przedstawionego w utworze
epickim
wykorzystuje wiedzę na temat wersu, zwrotki, rymu do interpretacji utworu
objaśnia funkcję epitetów, porównań i przenośni w tekście
wyróżnia wśród przekazów audiowizualnych programy informacyjne, rozrywkowe, reklamy
charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy odnoszące się do takich wartości, jak np.
miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość; konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi
doświadczeniami

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

uzasadnia własne zdanie w rozmowie, podaje odpowiednie przykłady, stosuje się do reguł grzecznościowych
rozpoczyna i podtrzymuje rozmowę na temat lektury czy dzieła filmowego
udziela wyczerpujących wypowiedzi poprawnych pod względem konstrukcyjnym i stylistycznym
w rozmowie związanej z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami stosuje frazeologizmy związane z omawianą tematyką
poprawnie stosuje formy czasu teraźniejszego oraz formy rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego w czasie przeszłym i przyszłym
w opisie dzieła kultury stosuje słownictwo wyrażające stosunek odbiorcy wobec dzieła
interpretuje przenośne treści utworów poetyckich przewidzianych w programie nauczania
zaznacza akcenty logiczne, stosuje pauzy, dostosowuje tempo recytacji do treści utworu
wzbogaca komunikat pozawerbalnymi środkami wypowiedzi
dokonuje samokrytyki wypowiedzi i doskonali ją pod względem konstrukcji i języka

PISANIE

komponuje poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, fleksyjnym, składniowym wypowiedzi o przejrzystej, logicznej kompozycji z uwzględnieniem akapitów
uzasadnia własne zdanie, podaje odpowiednie przykłady, np. z lektury
udziela wyczerpujących wypowiedzi poprawnych pod względem konstrukcyjnym i stylistycznym
w wypowiedziach związanych z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami stosuje frazeologizmy związane z omawianą tematyką
komponuje i przekształca plan wypowiedzi
pisze opowiadanie twórcze, list z perspektywy bohatera, baśń
w opisie dzieła kultury stosuje słownictwo wyrażające stosunek odbiorcy wobec dzieła dokonuje samodzielnej autokorekty napisanego tekstu

III. Kształcenie językowe

Sprawnie stosuje wiedzę językową w zakresie:

- * słownictwa (dba o poprawność słownikową tworzonych wypowiedzi, odpowiednio dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne, wzbogacając tekst w zależności od formy wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej)
- * składni (tworzy ciekawe pod względem składniowym wypowiedzi, stosuje się do zasad poprawności logiczno-składniowej, dba o poprawną interpunkcję wypowiedzi złożonych)
- * fleksji (w wypowiedziach stosuje w poprawnych formach odmienne i nieodmienne części mowy przewidziane w programie nauczania, w tym poprawnie stosuje formy czasu teraźniejszego oraz formy rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego w czasie przeszłym i przyszłym)
- * fonetyki (biegle stosuje wiadomości z zakresu fonetyki i wykorzystuje je w poprawnym zapisie wyrazów)

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SLUCHANIE

odczytuje i wyjaśnia przenośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

CZYTANIE

czyta ze zrozumieniem na poziomie semantycznym i krytycznym, również teksty spoza listy lektur

wykorzystuje treści zawarte w artykułach, instrukcjach, przepisach, tabelach, schematach i notatkach w tworzeniu własnych wypowiedzi

odczytuje głośno utwory poetyckie i prozatorskie i je interpretuje

DOCIERANIE DO INFORMACJI- SAMOKSZTAŁCENIE

wybiera i wykorzystuje informacje z różnych źródeł (np. czasopism, stron internetowych) we własnych wypowiedziach o charakterze informacyjnym lub oceniającym

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

porównuje funkcję analizowanych elementów świata przedstawionego w różnych utworach epickich

wskazuje elementy baśni i legendy w innych tekstach kultury

dostrzega różnice między celem programów informacyjnych, rozrywkowych, reklam odnosi się do postaw bohaterów fikcyjnych i opisuje otaczającą ich rzeczywistość

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

przedstawia własne stanowisko w związku ze sposobem rozwiązania problemu, wykonania zadania

podjmuje rozmowę na temat przeczytanej lektury/dzieła także spoza kanonu lektur przewidzianych programem nauczania w klasie czwartej; omawia je w odniesieniu do innych dzieł także spoza kanonu lektur

interpretuje metaforyczne i symboliczne treści utworów literackich i plastycznych

PISANIE

tworzy samodzielne wypowiedzi cechujące się ciekawym ujęciem tematu, poprawną konstrukcją oraz właściwym doбором środków językowych

wykazuje się szczególną dbałością o poprawność ortograficzną,

interpunkcyjną, fleksyjną i składniową oraz estetykę zapisu wypowiedzi

III. Kształcenie językowe

świadomie stosuje wiedzę językową w zakresie treści materiałowych przewidzianych programem nauczania słownictwa, składni, fleksji i fonetyki

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY V

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

skupia uwagę na krótkich wypowiedziach innych osób, rozumie ogólny sens słuchanych utworów, rozumie polecenia nauczyciela, wypowiedzi innych uczniów

wskazuje najważniejsze informacje w wysłuchanym tekście, zwłaszcza w jego warstwie dosłownej, rozpoznaje proste intencje nadawcy

reaguje na wypowiedzi innych werbalnie i niewerbalnie (mimiką, gestem, postawą)

CZYTANIE

identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w prostych tekstach literackich oraz typowych sytuacjach znanych uczniowi z doświadczenia i obserwacji

rozpoznaje proste intencje nadawcy, np. pytanie, prośbę, odmowę, przeprosiny, zaproszenie

wskazuje najważniejsze informacje w odpowiednich fragmentach przeczytanego tekstu, zwłaszcza w dosłownej warstwie tekstu i wyrażone wprost

odczytuje informacje zamieszczone na przykład w słowniczku przy tekście, przy obrazie rozumie ogólny sens czytanych utworów

czyta teksty płynnie, stara się czytać je poprawnie pod względem artykulacyjnym

stara się poprawnie akcentować wyrazy

samodzielnie lub z niewielką pomocą nauczyciela lub uczniów wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, posługuje się akapitami

rozpoznaje następujące formy wypowiedzi: życzenia, ogłoszenie, instrukcję,

przepis wybiera najważniejsze informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

wie, jakiego typu informacje znajdują się w słowniku ortograficznym, słowniku wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny

potrafi sprawdzać pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym

pod kierunkiem nauczyciela odszukuje wyrazy w słowniku wyrazów bliskoznacznych i sprawdza użycie związków w słowniku poprawnej polszczyzny

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

mówi o swoich reakcjach czytelnicznych

dostrzega zabiegi stylistyczne w utworach literackich, w tym funkcję obrazowania poetyckiego w liryce

z pomocą nauczyciela wskazuje apostrofę, powtórzenia, zdrobnienia, obrazy poetyckie, uosobienie, ożywienie, wyraz dźwiękonaśladowczy

zna pojęcia: *autor, adresat i bohater wiersza*

odróżnia teksty użytkowe od literackich

odróżnia utwory pisane wierszem i prozą

krótko mówi o wybranych elementach świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: bohater, akcja, wątek, fabuła, wie, czym jest punkt kulminacyjny

rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator)

rozpoznaje na znanych z lekcji tekstach mit, bajkę, przypowieść i nowelę, podaje z pomocą nauczyciela ich główne cechy

zna pojęcie *morał*, wyjaśnia go z pomocą nauczyciela

zna pojęcia: *wers, zwrotka, rym, refren, rytm*

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie i film spośród innych przekazów i tekstów kultury

przypisuje podstawowe cechy bohaterom oraz ocenia ich postawy w odniesieniu do takich wartości, jak np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość

z pomocą nauczyciela podejmuje próby odczytania sensu metaforycznego utworów

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

nawiązuje i podtrzymuje kontakt werbalny z innymi uczniami i nauczycielem, stosuje się do podstawowych reguł grzecznościowych właściwych podczas rozmowy z osobą

doroślą i rówieśnikiem

odróżnia sytuację oficjalną od nieoficjalnej i potrafi odpowiednio do typowej sytuacji komunikacyjnej skierować prośbę, pytanie, odmowę, wyjaśnienie, zaproszenie

formuluje proste pytania i udziela prostych odpowiedzi pod względem konstrukcyjnym, stosuje wyrazy o znaczeniu dosłownym

mówi na temat, opowiada o obserwowanych zdarzeniach, akcji książki,

filmu wypowiada komunikaty zawierające proste informacje

wyraża wprost swoje intencje

w kilku zdaniach opisuje obraz, ilustrację, plakat oraz przedmiot, miejsce, postać, zwierzę itp.

wygłasza tekst utworu z pamięci

posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)

stara się poprawnie wymawiać i akcentować wyrazy

składa skonwencjonalizowane życzenia, tworzy w punktach krótką wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, dwukropek przy wyliczeniu, przecinek, myślnik w zapisie dialogu; dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu

poprawnie zapisuje głoski miękkie

zna i próbuje stosować podstawowe zasady dotyczące pisowni wielką literą oraz pisowni ó–u, rz–ż, ch–h

zna podstawowe zasady dotyczące pisowni *nie* z rzeczownikami, przymiotnikami, przysłówkami, liczebnikami i czasownikami

odróżnia nazwy własne od pospolitych i stara się stosować odpowiednie zasady dotyczące pisowni wielką literą

zna i próbuje stosować podstawowe zasady układu graficznego listu oficjalnego, wywiadu, ramowego i szczegółowego planu wypowiedzi, ogłoszenia, zaproszenia, instrukcji, przepisu kulinarnego, dziennika, pamiętnika, notatki, streszczenia

z pomocą nauczyciela zapisuje list oficjalny, wywiad, plan ramowy i szczegółowy, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, kartki z dziennika i pamiętnika, notatkę i streszczenie

pisze krótkie opowiadanie odtwórcze i twórcze, dba o następstwo zdarzeń

tworzy kilkudzaniowy opis obrazu, rzeźby i plakatu

stara się stosować akapit jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi

stara się, by wypowiedzi były czytelne

konstruuje i zapisuje kilkudzaniowe wypowiedzi poprawne pod względem logicznym,

stara się, by były one poprawne pod względem językowym

przepisuje cytaty w cudzysłowie

III. Kształcenie językowe

Zna podstawową wiedzę językową w zakresie:

słownictwa (np. rozpoznaje zdrobnienia, potrafi dobrać parami wyrazy bliskoznaczne, stara się tworzyć poprawne związki wyrazowe)

składni – konstruuje poprawne zdania pojedyncze, stosuje wielkie litery na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na końcu, rozróżnia zdania pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte, złożone i równoważnik zdania, wskazuje podmiot i orzeczenie w typowym zdaniu, zna wypowiedzenia oznajmujące, rozkazujące i pytające, neutralne i wykrzyknikowe, wskazuje w zdaniu wyrazy, które łączą się ze sobą, rozpoznaje określenia rzeczownika i czasownika

fleksji – odmienia według wzoru lub z niewielką pomocą nauczyciela rzeczownik, czasownik, przymiotnik, liczebnik, zaimek, potrafi podać przykłady zaimków, wskazuje czasowniki w różnych czasach, trybach, rzeczowniki własne i pospolite, przymiotniki, przysłówki i zaimki w zdaniu, przy pomocy nauczyciela określa formę odmiennych części mowy, oddziela temat od końcówki w wyrazach znanych z lekcji, stopniuje przymiotniki i przysłówki, odróżnia części

mowy odmienne od nieodmiennych, rozpoznaje formy nieosobowe czasownika

(bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*), przyimek, partykułę i wykrzyknik

fonetyki – zna alfabet, odróżnia głoskę od litery, z pomocą nauczyciela dzieli głoski na twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne, podaje przykłady głosek ustnych i nosowych, dzieli wyrazy znane z lekcji na głoski, dzieli wyrazy litery i sylaby, zna podstawowe reguły akcentowania wyrazów w języku polskim, stara się je stosować

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

słucha innych ze zrozumieniem, uczestniczy w rozmowie, zadaje pytania, odpowiada
wybiera najważniejsze informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy prostą notatkę
w formie tabeli, schematu, kilkuzdaniowej wypowiedzi, rozpoznaje nastrój słuchanych komunikatów
powtarza swoimi słowami ogólny sens usłyszonej wypowiedzi, opowiada fabułę usłyszonej historii, formułuje pytania

CZYTANIE

identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w omawianych w klasie tekstach literackich oraz sytuacjach znanych uczniowi z doświadczenia
rozpoznaje dosłowne intencje nadawcy
przytacza informacje z odpowiednich fragmentów przeczytanego tekstu, zwłaszcza w dosłownej warstwie tekstu i wyrażone wprost
określa temat i główną myśl tekstu, zwłaszcza na poziomie dosłownym
czyta teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym
poprawnie akcentuje i artykułuje większość wyrazów, stosuje intonację zdaniową podczas głośnego czytania utworów
w prostych tekstach oddziela fakty od opinii
wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, posługuje się akapitami
rozpoznaje cechy życzeń, ogłoszenia, instrukcji, przepisu
wybiera potrzebne informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu
wskazuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

sprawdza pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym
potrafi wybrać odpowiednie informacje ze słownika wyrazów bliskoznacznych,

słownika poprawnej polszczyzny, encyklopedii, czasopisma, stron internetowych

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

nazywa swoje reakcje czytelnicze

nazywa zabiegi stylistyczne w utworach literackich: apostrofa, powtórzenia, zdrobnienie, uosobienie, ożywienie, podmiot liryczny, (także zbiorowy), wyraz dźwiękonaśladowczy
z niewielką pomocą nauczyciela odróżnia autora, adresata i bohatera wiersza
dostrzega funkcję obrazowania poetyckiego w liryce

dostrzega cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) i użytkowe

określa i nazywa elementy świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: wątek, akcja, fabuła, punkt kulminacyjny

rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator), rozpoznaje narratora pierwszo-
i trzecioosobowego

wskazuje cechy mitu, bajki, przypowieści i noweli w utworze

samodzielnie cytuje morał bajki i sens przypowieści

rozpoznaje elementy rytmu: wers, zwrotkę, rym, refren

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie i film spośród innych przekazów
i tekstów kultury, odczytuje je na poziomie dosłownym

zna pojęcia: *gra aktorska, reżyser, adaptacja, ekranizacja*, a także odmiany filmu

przypisuje cechy bohaterom oraz ocenia ich postawy w odniesieniu do takich wartości,
jak np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość

opowiada, streszcza przeczytane teksty, odczytuje sens omawianych utworów na
poziomie metaforycznym

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

świadomie uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej, stosując się do reguł
grzecznościowych; używa odpowiednich konstrukcji składniowych (np. trybu
przypuszczającego lub zdań pytających) podczas rozmowy z osobą dorosłą i
rówieśnikiem, a także w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych

w typowych sytuacjach dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji, świadomie
dobiera różne typy wypowiedzi prostych i rozwiniętych, wypowiedzenia oznajmujące,

pytające i rozkazujące
formułuje pytania otwarte

udziela odpowiedzi w formie zdań złożonych

wypowiada się w logicznie ze sobą połączonych zdaniach na tematy związane z codziennością, otaczającą rzeczywistością, lekturą, filmem itp.

wypowiada się w sposób uporządkowany: opowiada zdarzenia w porządku chronologicznym, streszcza utwory fabularne, zdaje relację z wydarzenia opisuje obraz, ilustrację, plakat oraz przedmiot, miejsce, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni; krótko, ale w sposób uporządkowany opisuje postać, zwierzę, przedmiot itp.

recytuje utwory poetyckie, oddając jego ogólny nastrój i sens

stosuje zasady poprawnej wymowy i akcentowania wyrazów rodzimych

składa życzenia, tworzy krótką wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry wskazuje wyrazy o znaczeniu dosłownym i metaforycznym
dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne, z reguły stosuje poprawne związki wyrazowe

posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, najczęściej stosuje podstawowe reguły interpunkcyjne dotyczące używania przecinka (np. przecinek przy wymienianiu) i dwukropka, myślnika w zapisie dialogu; dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu

poprawnie zapisuje głoski miękkie, zna i najczęściej stosuje podstawowe zasady dotyczące pisowni ó–u, rz–ż, ch–h, pisowni *nie* z rzeczownikami, przymiotnikami, przysłówkami, liczebnikami i czasownikami, cząstki *-by* z czasownikami

potrafi wymienić najważniejsze wyjątki od poznanych reguł ortograficznych

odróżnia nazwy własne od pospolitych i potrafi zastosować odpowiednie zasady dotyczące pisowni wielką literą

zna i stosuje podstawowe zasady układu graficznego listu oficjalnego, wywiadu, ramowego i szczegółowego planu wypowiedzi, ogłoszenia, zaproszenia, instrukcji, przepisu kulinarnego, dziennika, pamiętnika notatki, streszczenia

zapisuje, uwzględniając większość niezbędnych elementów, krótki list oficjalny,

kilkudzaniowy wywiad, plan ramowy i (z pomocą nauczyciela) szczegółowy, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, kartkę z dziennika i pamiętnika, notatkę (np. w tabeli) i proste krótkie streszczenie

układa opowiadanie odtwórcze i twórcze, zachowując właściwą kolejność zdarzeń, wprowadza podstawowe elementy opisu świata przedstawionego

tworzy na ogół poprawny opis obrazu, rzeźby i plakatu, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni

stosuje co najmniej trzy akapity jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)

na ogół zachowuje estetykę zapisu wypowiedzi

konstruuje i zapisuje kilkudzaniowe wypowiedzi poprawne pod względem logiczno-składniowym

używa wypowiedzi pojedynczych i złożonych

w zależności od adresata i sytuacji świadomie dobiera wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące

udziela odpowiedzi w formie zdań złożonych

stara się dostrzegać błędy ortograficzne i interpunkcyjne w tworzonej wypowiedzi i je poprawiać

wyszukuje cytaty i zapisuje je w cudzysłowie

III. Kształcenie językowe

W typowych sytuacjach stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – wykorzystuje zdrobnienia, wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne w tworzonym tekście, tworzy poprawne związki wyrazowe

składni – rozpoznaje i konstruuje zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte oraz wypowiedzenia złożone i równoważniki zdań, używa różnych typów wypowiedzi: oznajmujących, rozkazujących, pytających, wykrzyknikowych; neutralnych, wskazuje podmiot i orzeczenie, łączy w związki wyrazowe wyrazy w zdaniu, rozpoznaje określenia rzeczownika i czasownika, konstruuje wykres zdania pojedynczego

fleksji – rozpoznaje i odmienia typowe rzeczowniki (własne, pospolite), czasowniki, przymiotniki, liczebniki, zaimki, określa formę gramatyczną czasowników w różnych czasach, trybach, rozpoznaje na typowych przykładach typy liczebników, podaje przykłady zaimków i wyjaśnia ich funkcję, oddziela temat od końcówki w typowych

wyrazach odmiennych, stopniuje przymiotniki i przysłówki, używa przyimków do określenia relacji czasowych i przestrzennych; poprawnie zapisuje czasowniki z cząstką *-by*, rozpoznaje formy nieosobowe czasownika (bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*), stosuje wykrzykniki i partykuły, rozpoznaje zaimki w tekście)

fonetyki – zna alfabet, wyjaśnia różnicę między głoską a literą, dzieli wyrazy na głoski, litery i sylaby, dzieli głoski na twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne, ustne i nosowe, potrafi je nazywać, wykorzystuje wiedzę na temat rozbieżności między mową a pismem do poprawnego zapisywania wyrazów, zna i stosuje podstawowe reguły akcentowania wyrazów w języku polskim, stara się je stosować

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

koncentruje uwagę podczas słuchania dłuższych wypowiedzi innych, a zwłaszcza odtwarzanych utworów

wybiera potrzebne informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy notatkę w formie tabeli, schematu, punktów, kilkudzaniowej wypowiedzi, rozpoznaje nastroj słuchanych komunikatów

odróżnia informacje ważne od mniej ważnych

na podstawie słuchanego tekstu tworzy samodzielnie notatkę: pisze plan, formułuje pytania

właściwie odbiera intencje nadawcy komunikatu

odczytuje przenośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

CZYTANIE

krótko charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w tekstach literackich oraz identyfikuje nadawcę i odbiorcę w sytuacjach znanych uczniowi z doświadczenia

rozpoznaje dosłowne i symboliczne intencje nadawcy

przytacza informacje zawarte w tekście, wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone pośrednio

oddziela informacje ważne od drugorzędnych, fakt od opinii

omawia temat i główną myśl na poziomie dosłownym, formułuje ogólne wnioski, próbuje omówić je na poziomie przenośnym

czyta teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym, stara się interpretować je głosowo

głośno czyta utwory, uwzględniając zasady poprawnej artykulacji, akcentowania i intonacji

wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie i rozumie ich funkcję, posługuje się akapitami

wskazuje typowe elementy konstrukcyjne i stylistyczne w zaproszeniach, życzeniach, ogłoszeniach, instrukcjach, przepisach, listach oficjalnych, dziennikach, pamiętnikach, relacjach

wybiera i wykorzystuje informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu

wskazuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi oraz samodzielnie tłumaczy przenośne znaczenie wybranych wyrazów, związków wyrazów w wypowiedzi

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

w razie potrzeby sprawdza pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym

wybiera informacje z różnych źródeł, np. czasopism, stron internetowych

samodzielnie korzysta ze słowników wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

nazywa i uzasadnia swoje reakcje czytelnicze

odnajduje w omawianych tekstach apostrofy, powtórzenia, zdrobnienia, uosobienia, ożywienia, obrazy poetyckie, wyrazy dźwiękonaśladowcze i objaśnia ich znaczenie

rozpoznaje autora, adresata i bohatera wiersza

wskazuje obrazy poetyckie w liryce i rozumie ich funkcję

wskazuje cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) oraz użytkowe

analizuje elementy świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: narrator, akcja, fabuła, wątek, punkt kulminacyjny

rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator), rozpoznaje narratorsa pierwszo- i trzecioosobowego

identyfikuje mit, bajkę, przypowieść i nowelę, wskazuje ich cechy
przycząca i parafrazuje morał bajki, odczytuje przesłanie utworu, np. przypowieści
rozumie podstawową funkcję wersu, zwrotki, rymu, refrenu

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie i film spośród innych przekazów
i tekstów kultury, omawia je na poziomie dosłownym i próbuje je zinterpretować

używa pojęć: *gra aktorska, reżyser, adaptacja, ekranizacja, kadr, ujęcie*, a także zna
odmiany filmu, wyodrębnia elementy dzieła filmowego, odróżnia różne gatunki filmowe
charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy odnoszące się do takich wartości,
jak np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość

odczytuje sens analizowanych utworów na poziomie semantycznym (dosłownym), a z
niewielką pomocą nauczyciela – na poziomie przenośnym
wskazuje neologizmy w tekście

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

przedstawia własne, logiczne zdanie w rozmowie, stosując się do reguł
grzecznościowych; używa odpowiednich konstrukcji składniowych (np. trybu
przypuszczającego lub zdań pytających) podczas rozmowy z osobą dorosłą i
rówieśnikiem, a także w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych
dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji, świadomie w typowych sytuacjach
dobiera różne rodzaje wypowiedzi prostych i rozwiniętych, wypowiedzenia
oznajmujące, pytające i rozkazujące, świadomie dobiera intonację zdaniową
udziela odpowiedzi w formie krótkiej, sensownej wypowiedzi

łączy za pomocą odpowiednich spójników i przyimków współrzędne i podrzędne
związki wyrazowe w zdaniu

wypowiada się w roli świadka i uczestnika zdarzeń

stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika, przysłówka,
liczebnika i czasownika

gromadzi wyrazy określające i nazywające na przykład cechy wyglądu i charakteru

wypowiada się logicznie i w sposób uporządkowany: opowiada zdarzenia w porządku
chronologicznym, streszcza utwory fabularne, świadomie wykorzystuje wyrazy
określające następstwo czasowe

aktywnie uczestniczy w rozmowie związanej z lekturą, filmem czy codziennymi

sytuacjami

w sposób logiczny i uporządkowany opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę, przedmiot, obraz, ilustrację, plakat, stosując właściwe tematowi słownictwo oraz słownictwo służące do formułowania ocen, opinii, emocji i uczuć

wygłasza z pamięci teksty poetyckie, posługując się pauzą, barwą głosu

świadomie posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)

stosuje się do zasad właściwego akcentowania wyrazów i intonowania wypowiedzeń

składa życzenia, tworzy wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry

odróżnia znaczenia dosłowne wyrazów od metaforycznych i objaśnia znaczenia metaforyczne

dobiera i stosuje w swoich wypowiedziach wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne oraz poprawne związki wyrazowe

PISANIE

bezbłędnie stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, stosuje w większości typowych sytuacji w swoich pracach podstawowe reguły interpunkcyjne dotyczące przecinka (np. przecinek przy wymienianiu oraz przed wybranymi zaimkami), dwukropka, myślnika; dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu

poprawnie zapisuje głoski miękkie, zna i stosuje poznane zasady ortografii dotyczące

pisowni ó-u, rz-ż, ch-h, *nie* z różnymi częściami mowy, *-by* z czasownikami i interpunkcji oraz potrafi je zastosować w sytuacjach nietypowych (np. wykorzystać wiedzę o wyrazach neutralnych i zdrobnieniach)

zna i stosuje wyjątki od poznanych reguł ortograficznych

odróżnia nazwy własne od pospolitych i stosuje odpowiednie zasady dotyczące pisowni wielką literą

zna i stosuje zasady układu graficznego listu oficjalnego, wywiadu, ramowego i szczegółowego planu wypowiedzi, ogłoszenia, zaproszenia, instrukcji, przepisu kulinarnego, dziennika, pamiętnika, notatki, streszczenia

zapisuje, uwzględniając wszystkie niezbędne elementy, list oficjalny, wywiad, plan ramowy i szczegółowy, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, kartkę z dziennika i pamiętnika, notatkę (w różnych formach) i streszczenie

układa spójne, uporządkowane pod względem chronologicznym poprawnie

skomponowane opowiadanie odtwórcze/twórcze, stara się, aby były one wierne utworowi / pomysłowe, streszcza utwory fabularne, świadomie wykorzystuje wyrazy określające następstwo czasowe, zwłaszcza przysłówki, przyimki i wyrażenia przyimkowe; opowiada z perspektywy świadka i uczestnika zdarzeń, wprowadza dialog, a także elementy innych form wypowiedzi, np. opis

stosuje akapity jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi

w sposób uporządkowany opisuje obraz, ilustrację, plakat, rzeźbę, stosując słownictwo służące do formułowania ocen i opinii, emocji i uczuć

zachowuje estetykę zapisu wypowiedzi

w wypowiedziach związanych z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami łączy za pomocą odpowiednich spójników i przyimków współrzędne i podrzędne związki wyrazowe i stosuje się do zasad interpunkcji

w wypowiedziach stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika, liczebnika i czasownika we wszystkich trybach

w wypowiedziach gromadzi wyrazy określające i nazywające cechy na przykład charakteru na podstawie zachowań i postaw

dostrzega błędy ortograficzne i interpunkcyjne w tworzonej wypowiedzi i je poprawia sprawnie wyszukuje cytaty, zapisuje je w cudzysłowie i wprowadza do swojego tekstu

III. Kształcenie językowe

Umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – wzbogaca tworzony tekst na przykład zdrobnieniami, wyrazami bliskoznacznymi, przeciwstawnymi, związkami frazeologicznymi

składni – rozpoznaje i stosuje różnorodne typy zdań: pojedynczych i złożonych oraz równoważniki; celowo używa różnych typów wypowiedzi: pytających, oznajmujących, wykrzyknikowych, neutralnych, rozkazujących w zależności od sytuacji komunikacyjnej; wskazuje podmiot i orzeczenie, buduje spójne zdania pojedyncze, w których poprawnie łączy w związki wszystkie wyrazy; wzbogaca zdania, dodając przydawki, dopełnienia i okoliczniki; poprawnie rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu, tworząc wykres zdania pojedynczego, stosuje się do zasad poprawnej interpunkcji

fleksji – rozpoznaje i poprawnie odmienia typowe rzeczowniki (własne, pospolite, konkretne, abstrakcyjne), czasowniki, przymiotniki, liczebniki, zaimki i określa ich formę, rozpoznaje czasy i typy liczebników, rozpoznaje formy nieosobowe czasownika

(bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*), wskazuje zaimki w tekście, podaje ich przykłady, wyjaśnia ich funkcję i stosuje je w celu uniknięcia powtórzeń, poprawnie używa krótszych i dłuższych form zaimków, używa odmiennych części mowy w poprawnych formach

fonetyki – stosuje wiadomości z zakresu podziału wyrazów na litery, głoski i sylaby, a także różnic między pisownią i wymową w poprawnym ich zapisie, bezbłędnie dzieli głoski na ustne, nosowe, twarde, miękkie, dźwięczne, bezdźwięczne, dzieli na głoski wyrazy ze spółgłoskami miękkimi, zna i stosuje reguły akcentowania wyrazów w języku polskim

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

przekazuje treść wysłuchanych wypowiedzi

samodzielnie i krytycznie wybiera różnorodne informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy notatkę w formie dostosowanej do potrzeb (np. plan, tabela, schemat, kilkuzdaniowa wypowiedź), rozpoznaje nastrój i nazywa intencje nadawcy komunikatu

odczytuje i omawia przenośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich
wyraża spójne zdanie na temat wysłuchanego komunikatu

CZYTANIE

charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w tekstach literackich oraz identyfikuje nadawcę i odbiorcę w sytuacjach znanych uczniowi z doświadczenia

wyjaśnia dosłowne i symboliczne intencje nadawcy

przytacza i wyjaśnia informacje w tekście, wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone pośrednio i wykorzystuje je w wypowiedzi na przykład opisującej lub oceniającej postać fikcyjną lub rzeczywistą

oddziela informacje ważne od drugorzędnych, fakty od opinii i wykorzystuje je w odczytywaniu znaczeń dosłownych i przenośnych, dokonuje selekcji materiału na podstawie faktów i opinii zawartych w tekście

szczegółowo omawia temat i główną myśl tekstu na poziomie dosłownym i przenośnym
czyta teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym, interpretuje je głosowo,
zwracając uwagę na przykład na wyrażane emocje i interpunkcję
głośno czyta utwory, wykorzystując umiejętność poprawnej artykulacji i intonacji, aby
oddać sens odczytywanego tekstu; poprawnie akcentuje wyrazy, również te, które w
języku polskim akcentuje się nietypowo
ma świadomość konstrukcji wypowiedzi, rozumie funkcje takich części składowych
wypowiedzi, jak tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie
świadomie posługuje się akapitami w celu oddzielania od siebie poszczególnych
zagadnień
płynnie oddziela fakty od opinii w dłuższych tekstach
wskazuje typowe elementy konstrukcyjne i stylistyczne w życzeniach, ogłoszeniach,
instrukcjach, przepisach, listach oficjalnych, dziennikach i pamiętnikach
odczytuje i twórczo wykorzystuje treści zawarte w artykule, instrukcji, przepisie, tabeli,
schemacie i notatce
wskazuje i odczytuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

systematycznie korzysta ze słownika ortograficznego
wybiera informacje wyrażone pośrednio w różnych źródłach, np. czasopismach, stronach
internetowych; konfrontuje je z innymi źródłami
świadomie używa słowników wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny w celu
wzbogacenia warstwy językowej tekstu

ALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

swobodnie opowiada o swoich reakcjach czytelnicznych, nazywa je, uzasadnia; ocenia
i opisuje utwór, -_konfrontuje swoje reakcje czytelniczne z innymi odbiorcami
odnajduje w utworze poetyckim apostrofy, powtórzenia, zdrobnienia, uosobienia,
ożywienia, obrazy poetyckie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, objaśnia ich funkcję i
znaczenie przenośne
rozpoznaje autora, adresata i bohatera wiersza, nie utożsamiając ich ze sobą;
wykorzystuje wiedzę na temat podmiotu lirycznego, adresata i bohatera wiersza do
interpretacji utworu

szczegółowo omawia obrazy poetyckie w wierszu i ich funkcję w utworze

szczegółowo omawia cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) oraz użytkowe

- objaśnia funkcję analizowanych elementów świata przedstawionego w utworze epickim

identyfikuje mit, bajkę, przypowieść i nowelę, szczegółowo omawia ich cechy

rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator), rozpoznaje narratora

trzecioosobowego i dostrzega różnice między narracją pierwszo- i trzecioosobową

objaśnia morał bajki na poziomie metaforycznym, samodzielnie odczytuje przesłanie

utworu, np. przypowieści

rozumie funkcję: wersu, zwrotki, rymu, refrenu w ukształtowaniu brzmieniowej warstwy tekstu

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie i film spośród innych

przekazów i tekstów kultury, interpretuje je na poziomie dosłownym i przenośnym

funkcjonalnie używa w swoich wypowiedziach pojęć z zakresu filmu i radia, m.in. *gra aktorska, reżyser, scenariusz, adaptacja (filmowa, muzyczna, radiowa itd.), ekranizacja, kadr, ujęcie, słuchowisko*; wyróżnia wśród przekazów audiowizualnych słuchowiska i różne gatunki filmowe

charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy odnoszące się do różnych wartości,

konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami i doświadczeniami innych bohaterów literackich

samodzielnie odczytuje sens utworów na poziomie dosłownym i przenośnym

rozumie pojęcie *neologizm*, wskazuje neologizmy w tekście, rozumie zasady ich tworzenia

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

uzasadnia własne zdanie w rozmowie, podaje odpowiednie przykłady, stosuje się do reguł grzecznościowych, świadomie używa odpowiednich konstrukcji składniowych (np. trybu przypuszczającego lub zdań pytających) podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem, a także w różnorodnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych

dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji, świadomie dobiera różne typy wypowiedzeń prostych i rozwiniętych, wypowiedzenia oznajmujące, pytające

i rozkazujące
rozpoczyna i podtrzymuje rozmowę na temat lektury czy dzieła filmowego
udziela wyczerpujących wypowiedzi poprawnych pod względem konstrukcyjnym
i stylistycznym, świadomie dobiera intonację zdaniową,
poprawnie stosuje formy czasownika w różnych trybach, w zależności od kontekstu
i adresata wypowiedzi
w rozmowie związanej z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami stosuje poprawny
język, bogate słownictwo oraz frazeologizmy związane z omawianą tematyką
w sposób przemyślany i uporządkowany opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać,
zwierzę, obraz, ilustrację, plakat, stosując bogate i właściwe tematowi słownictwo oraz
słownictwo służące do formułowania ocen, opinii, emocji i uczuć
zaznacza akcenty logiczne, stosuje pauzy, dostosowuje tempo recytacji do treści
wygłaszanych z pamięci lub recytowanych utworów
interpretuje przenośne treści utworów poetyckich przewidzianych w programie nauczania
swobodnie dobiera i stosuje w swoich wypowiedziach wyrazy bliskoznaczne i
przeciwstawne oraz poprawne związki wyrazowe
świadomie wzbogaca komunikat pozawerbalnymi środkami wypowiedzi
stosuje się do zasad właściwego akcentowania wyrazów (również akcentowanych
nietypowo) i intonowania wypowiedzeń
składa pomysłowe życzenia, tworzy precyzyjną wypowiedź o cechach instrukcji, np.
zasady gry
dokonuje samokrytyki wypowiedzi i doskonali ją pod względem konstrukcji i języka

PISANIE

bezbłędnie stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki
interpunkcyjne na jego końcu, systematycznie stosuje poznane reguły interpunkcyjne,
stosuje w swoich pracach dwukropek, myślnik, wielokropek, średnik; dzieli wyrazy na
sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu
komponuje poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, fleksyjnym,
składniowym wypowiedzi o przejrzystej, logicznej kompozycji z uwzględnieniem
akapitów; płynnie stosuje poznane reguły ortograficzne, zna i stosuje wyjątki od nich
bezbłędnie odróżnia nazwy własne od pospolitych i bezbłędnie stosuje zasady dotyczące
pisowni wielką literą

pisze bezbłędnie pod względem kompozycyjnym i treściowym list oficjalny, wywiad, ramowy i szczegółowy plan wypowiedzi, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, dziennik, pamiętnik, notatkę biograficzną, streszczenie

zapisuje, uwzględniając wszystkie niezbędne elementy, list oficjalny, wywiad, plan ramowy i szczegółowy, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, kartkę z dziennika i pamiętnika, notatkę biograficzną (w różnych formach) i streszczenie, dba o ciekawą formę swojego tekstu i/lub rzetelność zawartych w nim danych

układa szczegółowe/pomysłowe, wyczerpujące, poprawnie skomponowane opowiadanie odtwórcze/twórcze, list z perspektywy bohatera, list oficjalny, dziennik i pamiętnik, streszcza przeczytane utwory literackie, zachowując porządek chronologiczny i uwzględniając hierarchię wydarzeń

świadomie wprowadza dialog do opowiadania jako element rozbudowanej kompozycji, wprowadza inne formy wypowiedzi, np. opisu, charakterystyki bezpośredniej, świadomie stara się różnicować język bohaterów i narratora

w wypowiedziach pisemnych konsekwentnie stosuje akapity jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)

zachowuje estetykę zapisu wypowiedzi, dba, aby zapis jego wypowiedzi ułatwiał odbiorcy jej czytanie

tworzy szczegółowy, dobrze skomponowany opis obrazu, rzeźby i plakatu, stosując właściwe danej dziedzinie szuki nazewnictwo i słownictwo służące do formułowania ocen i opinii, emocji i uczuć

uzasadnia własne zdanie, podaje odpowiednie przykłady, np. z lektury

udziela wyczerpujących wypowiedzi poprawnych pod względem konstrukcyjnym i stylistycznym

w wypowiedziach związanych z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami stosuje bogate słownictwo, frazeologizmy związane z omawianą tematyką; jego język jest poprawny

dokonuje samodzielnej autokorekty napisanego tekstu pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, stylistycznym i treściowym

sprawnie wyszukuje cytaty, zapisuje je w cudzysłowie, szczególnie dba o całkowicie wierny zapis cytatu, potrafi płynnie wprowadzić cytat do własnego tekstu

III. Kształcenie językowe

Sprawnie stosuje i wykorzystuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – dba o poprawność słownikową tworzonych wypowiedzi, samodzielnie dobiera zdrobnienia, wyrazy bliskoznaczne, przeciwstawne i frazeologizmy, wzbogacając tekst w zależności od formy wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej

składni – swobodnie rozpoznaje różne typy zdań pojedynczych (pytające, oznajmujące, rozkazujące, neutralne, wykrzyknikowe, nierozwinięte, rozwinięte), zdania złożone, równoważniki zdań, wskazuje podmiot i orzeczenie, tworzy ciekawe pod względem składniowym wypowiedzi, stosuje się do zasad poprawności logiczno-składniowej, wzbogaca zdania, dodając przydawki, dopełnienia i okoliczniki, dba o poprawne łączenie wyrazów w związki i interpunkcję wypowiedzeń złożonych)

fleksji – rozpoznaje i stosuje w wypowiedziach w poprawnych formach odmienne i nieodmienne części mowy przewidziane w programie nauczania, bezbłędnie określa formę odmiennych części mowy, w tym poprawnie rozpoznaje i odmienia rzeczowniki (własne, pospolite, konkretne, abstrakcyjne), stosuje formy różnych czasów i trybów czasownika, typy liczebnika, zaimki, rozpoznaje formy nieosobowe czasownika (bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*), zastępuje rzeczowniki, przymiotniki, przysłówki i liczebniki odpowiednimi zaimkami, poprawnie stosuje krótsze i dłuższe formy zaimków, wykorzystuje wiedzę o obocznościach w odmianie wyrazów do pisowni poprawnej pod względem ortograficznym

fonetyki – biegle stosuje wiadomości z zakresu fonetyki i wykorzystuje je w poprawnym zapisie wyrazów, stosuje w praktyce wszystkie poznane zasady akcentowania wyrazów

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

odczytuje i wyjaśnia przerośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

CZYTANIE

samodzielnie czyta ze zrozumieniem na poziomie semantycznym i krytycznym, również teksty spoza listy lektur

wykorzystuje treści zawarte w artykułach, instrukcjach, przepisach, tabelach, schematach i notatkach biograficznych w tworzeniu własnych, samodzielnych wypowiedzi
odczytuje głośno i wygłasza z pamięci utwory poetyckie i prozatorskie oraz je interpretuje

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

wybiera i twórczo wykorzystuje informacje z różnych źródeł (np. czasopism, stron internetowych) we własnych wypowiedziach o charakterze informacyjnym lub oceniającym

szuka inspiracji do wzbogacenia swoich tekstów w słownikach wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny

dba o czystość i poprawność swojej wypowiedzi, korzystając z różnych źródeł: słowników, poradników, audycji radiowych i programów telewizyjnych

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

porównuje funkcję analizowanych elementów świata przedstawionego w różnych utworach epickich

wskazuje elementy mitu, bajki, przypowieści w innych tekstach kultury

dostrzega różnice między celem programów informacyjnych, rozrywkowych, reklam
odnosi się do postaw bohaterów fikcyjnych i opisuje otaczającą ich rzeczywistość

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

przedstawia własne stanowisko w związku ze sposobem rozwiązania problemu, wykonania zadania

podejmuje rozmowę na temat przeczytanej lektury/dzieła także spoza kanonu lektur przewidzianych programem nauczania w klasie piątej; omawia je w odniesieniu do innych dzieł także spoza kanonu lektur

interpretuje metaforyczne i symboliczne treści utworów literackich i plastycznych

PISANIE

tworzy samodzielne wypowiedzi cechujące się ciekawym [twórczym](#) ujęciem tematu, poprawną konstrukcją oraz właściwym doбором środków językowych

wykazuje się szczególną dbałością o poprawność ortograficzną, interpunkcyjną, fleksyjną i składniową oraz estetykę zapisu wypowiedzi

III. Kształcenie językowe

świadomie stosuje i twórczo wykorzystuje wiedzę językową w zakresie treści materiałowych przewidzianych programem nauczania słownictwa, składni, fleksji i fonetyki

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY VI

(umiejętności ucznia – absolwenta drugiego etapu edukacyjnego szkoły podstawowej)

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

skupia uwagę na krótkich i dłuższych wypowiedziach innych osób, rozumie ogólny sens słuchanych utworów, polecenia nauczyciela, wypowiedzi innych uczniów
wskazuje najważniejsze informacje w wysłuchanym tekście, zwłaszcza w jego warstwie dosłownej, rozpoznaje proste intencje nadawcy
reaguje na wypowiedzi innych werbalnie i niewerbalnie (mimiką, gestem, postawą)
powtarza ogólny sens usłyszanej wypowiedzi, prostego tekstu poetyckiego, fabuły usłyszanej historii

CZYTANIE

identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w prostych tekstach literackich i użytkowych
rozpoznaje proste intencje nadawcy, np. pytanie, prośbę, zachętę, odmowę, przeprosiny, zaproszenie
wskazuje najważniejsze informacje w odpowiednich fragmentach przeczytanego tekstu, zwłaszcza w jego dosłownej warstwie i wyrażone wprost
rozumie ogólny sens czytanych utworów
czyta teksty płynnie, stara się czytać je poprawnie pod względem artykulacyjnym
stara się poprawnie akcentować wyrazy
samodzielnie lub z niewielką pomocą wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie
rozpoznaje życzenia, ogłoszenie, instrukcję, przepis, list, dedykację
wybiera najważniejsze informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu, potrafi odszukać i poprawnie przepisać cytaty na zadany temat

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

potrafi sprawdzić pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym, korzystać ze słownika języka polskiego, słownika wyrazów obcych
potrafi odszukać wyrazy w słowniku wyrazów bliskoznacznych, umie z pomocą nauczyciela sprawdzić użycie związków w słowniku poprawnej polszczyzny
potrafi znaleźć prostą informację w internecie, stara się wyszukiwać wiarygodne informacje z pomocą bibliotekarza korzysta z zasobów bibliotecznych, w tym ze słowników specjalnych, np. terminów literackich

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

krótko mówi o swoich reakcjach czytelniczych i temacie utworu

dostrzega zabiegi stylistyczne w znanych mu z lekcji utworach literackich, w tym funkcję obrazowania poetyckiego w liryce; z pomocą nauczyciela wskazuje w znanych mu z lekcji utworach typowe przykłady następujących środków poetyckich: epitet, porównanie, przenośnia, uosobienie, ożywienie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, apostrofa, powtórzenie, zdrobienie, zgrubienie, anafora, pytanie reoryczne, i podaje ich przykłady

zna i wyjaśnia pojęcia *podmiot liryczny, autor, adresat wiersza i bohater wiersza*

odróżnia teksty użytkowe od literackich, z pomocą nauczyciela rozpoznaje tekst publicystyczny, informacyjny, reklamowy

odróżnia utwory pisane wierszem i prozą, stosuje terminy *wiersz, proza*

krótko i na ogół trafnie określa wybrane elementy świata przedstawionego w utworze epickim omówionym na lekcji, takie jak: czas i miejsce wydarzeń, akcja, wątek główny, fabuła, wydarzenia, bohater (pozytywny – negatywny), z pomocą nauczyciela określa wątki poboczne utworu i punkt kulminacyjny

rozumie rolę osoby mówiącej w tekście

(narrator) odróżnia dialog od monologu

rozpoznaje na znanych z lekcji tekstach mit, bajkę, hymn, legendę, przypowieść i nowelę, dziennik, pamiętnik, powieść, podaje ich główne cechy, nazywa rodzaj omówionej na lekcji powieści (obyczajowej, fantasy, fantastycznonaukowej, historycznej, przygodowej)

zna pojęcie *morał*, wyjaśnia go z pomocą nauczyciela

zna pojęcia: *wers, zwrotka, rym, refren, liczba sylab w wersie*, wskazuje je w wierszach znanych z lekcji

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie, film, program telewizyjny (np. informacyjny, rozrywkowy) spośród innych przekazów i tekstów kultury, operuje podstawowym słownictwem związanym z teatrem (np. akt, kurtyna, gra aktorska, publiczność, rekwizyt, rola, dekoracja, efekty specjalne), dostrzega różnice fabularne między tekstem literackim a jego adaptacją

odczytuje treść komiksu

wymienia tytuły filmów, seriali, spektakli, programów radiowych i telewizyjnych, wysłuchane koncerty, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży

przypisuje podstawowe cechy bohaterom, krótko opowiada o ich doświadczeniach oraz ocenia ich postawy w odniesieniu do takich wartości, jak np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość, koleżeństwo – egoizm, pracowitość – lenistwo

rozumie pojęcie fikcji literackiej, potrafi (z reguły poprawnie) odszukać w utworze poznanym na lekcji elementy prawdziwe, prawdopodobne (realistyczne) i fantastyczne

odczytuje sens utworów na poziomie semantycznym (dosłownym), a z pomocą nauczyciela na poziomie symbolicznym

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

nawiązuje i podtrzymuje kontakt werbalny z innymi uczniami i nauczycielem, stosuje się do podstawowych reguł grzecznościowych obowiązujących podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem

odróżnia sytuację oficjalną od nieoficjalnej i potrafi odpowiednio do sytuacji komunikacyjnej skierować prośbę, pytanie, odmowę, wyjaśnienie, zaproszenie; stara się stosować język adekwatny do różnych sytuacji, odróżnia język oficjalny od nieoficjalnego

formułuje pytania i udziela prostych pod względem konstrukcyjnym odpowiedzi, stosuje wyrazy o znaczeniu dosłownym
 mówi na temat, opowiada o zdarzeniach, akcji książki, filmu
 wypowiada komunikaty zawierające proste informacje
 wyraża wprost swoje intencje
 w kilku zdaniach opisuje obraz, ilustrację, plakat, przedmiot, miejsce, postać, zwierzę
 wygłasza z pamięci tekst utworu poetyckiego
 potrafi wygłosić kilkuzdaniowe, schematyczne przemówienie, operując się na materiale lekcyjnym
 posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)
 stara się poprawnie wymawiać i akcentować wyrazy
 składa skonwencjonalizowane życzenia, tworzy krótką wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry
 potrafi sformułować prostą tezę i dobrać argument oraz przykład do tezy, krótko uzasadnia swoją opinię

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, potrafi zastosować dwukropek, przecinek, myślnik (również w zapisie dialogu), cudzysłów, rozumie funkcję średnika, nawiasu i wielokropka w zdaniu
 dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu, stosuje akapit, oznaczając w nim wstęp, rozwinięcie, zakończenie
 poprawnie zapisuje głoski miękkie, zna i próbuje stosować podstawowe zasady dotyczące pisowni *ó-u*, *rz-ż*, *ch-h*
 odróżnia nazwy własne od pospolitych i stara się stosować odpowiednie zasady dotyczące pisowni wielką literą
 potrafi wymienić niektóre spójniki, przed którymi stawia się przecinek / nie stawia się przecinka, stara się oddzielać przecinkiem zdania składowe w zdaniu złożonym
 zna podstawowe zasady układu graficznego listu oficjalnego i nieoficjalnego, wywiadu, ramowego i szczegółowego planu wypowiedzi, instrukcji, przepisu kulinarnego, kartki z dziennika, pamiętnika, streszczenia, sprawozdania z wydarzenia; zapisuje je z niewielką pomocą nauczyciela; potrafi zapisać proste życzenia, dedykację, podziękowania, ogłoszenie, zaproszenie
 pisze krótkie opowiadanie odtwórcze i twórcze, dba o następstwo zdarzeń
 pisze kilkuzdaniowy tekst o charakterze argumentacyjnym na tematy związane z codziennym życiem
 sporządza krótką charakterystykę na podstawie planu i słownictwa zgromadzonego na lekcji
 próbuje zredagować kilkuzdaniowy opis przeżyć
 tworzy kilkuzdaniowy opis obrazu, rzeźby i plakatu, opisując usytuowanie elementów, ich kształt, wielkość i kolorystykę
 w dłuższych formach wypowiedzi pisemnych stara się stosować akapit jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi
 jego wypowiedzi są czytelne
 konstruuje i zapisuje kilkuzdaniowe wypowiedzi poprawne pod względem logicznym, stara się, aby były poprawne pod względem językowym
 rozróżnia współczesne formy komunikatów (np. e-mail, SMS) i odpowiednio się nimi posługuje, zachowując podstawowe zasady etykiety językowej

III. Kształcenie językowe

Stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – np. rozpoznaje zdrobnienia, potrafi dobrać parami wyrazy bliskoznaczne i antonimy, stara się tworzyć poprawne związki wyrazowe, podaje przykłady wyrazów wieloznacznych, związków frazeologicznych, przysłów składni – wymienia rodzaje zdań: pojedyncze oznajmujące, rozkazujące, pytające, zdania złożone; konstruuje poprawne zdania pojedyncze; stosuje wielkie litery na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na końcu; rozróżnia zdania pojedyncze, złożone i równoważnik zdania; wskazuje podmiot (wyrażony rzeczownikiem) i orzeczenie (czasownikowe) w typowym zdaniu; wie, że podmiot można wyrazić różnymi częściami mowy; odszukuje orzeczenie imienne w zdaniach znanych z lekcji; wymienia pozostałe części zdania: przydawka, dopełnienie, okolicznik, podaje pytania, na które odpowiadają; zna pojęcia *związek wyrazowy*, *wyraz nadrzędny*, *wyraz podrzędny*, *grupa podmiotu*, *grupa orzeczenia*; wskazuje w zdaniu wyrazy, które się ze sobą łączą; rozpoznaje określenia rzeczownika i czasownika; z pomocą nauczyciela lub odnosząc się do schematu sporządza wykres zdania pojedynczego; rozpoznaje na przykładach z lekcji zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie; sporządza wykres prostego, krótkiego zdania złożonego)

fleksji – rozpoznaje i odmienia rzeczowniki o typowej odmianie, czasowniki, przymiotniki, liczebniki i wymienia większość ich typów; podaje pytania, na które odpowiadają odmienne i nieodmienne części mowy; podaje przykłady różnych rodzajów liczebników, zaimków, odmienia zaimki; z reguły poprawnie określa czas, osobę, liczbę, rodzaj, tryb czasownika, a z niewielką pomocą nauczyciela aspekt: dokonany, niedokonany, stronę czasownika; wskazuje rzeczowniki własne i pospolite; odmienia i stopniuje przymiotniki; oddziela temat od końcówki w wyrazach znanych z lekcji; stopniuje przysłówki; rozpoznaje formy nieosobowe czasownika (bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*); podaje przykłady przyimka, partykuły, spójnika i wykrzyknika; poprawnie odmienia najbardziej popularne wyrazy o nietypowej odmianie; odmienia według wzoru czasowniki typu *wziąć*

fonetyki – zna alfabet, odróżnia głoskę od litery, przy pomocy nauczyciela dzieli głoski na twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne; podaje przykłady głosek ustnych i nosowych, dzieli wyrazy znane z lekcji na głoski, litery i sylaby; zna podstawowe reguły akcentowania wyrazów w języku polskim i stara się je stosować

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

ślucha innych ze zrozumieniem, uczestniczy w rozmowie, zadaje pytania, odpowiada wybiera najważniejsze informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy prostą notatkę w formie tabeli, schematu, kilkuzdaniowej wypowiedzi, rozpoznaje główne intencje nadawcy i nastroj słuchanych komunikatów
powtarza swoimi słowami ogólny sens usłyszanej wypowiedzi, tekstu poetyckiego, opowiada fabułę usłyszanej historii, formułuje pytania

CZYTANIE

identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w tekstach literackich i użytkowych rozpoznaje dosłowne intencje nadawcy
 przytacza informacje z odpowiednich fragmentów przeczytanego tekstu, zwłaszcza w jego dosłownej warstwie i wyrażone wprost
 określa temat i główną myśl tekstu na poziomie dosłownym
 czyta teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym
 poprawnie akcentuje i artykułuje większość wyrazów, stosuje intonację zdaniową podczas głośnego czytania utworów
 oddziela fakty od opinii w prostych tekstach
 wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, śródtytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie
 rozpoznaje cechy życzeń, ogłoszenia, instrukcji, przepisu, dedykacji, podziękowania, listu
 wybiera potrzebne informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu, wyszukuje cytaty na zadany temat i poprawnie je zapisuje
 wskazuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

sprawdza pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym, korzysta ze słownika języka polskiego, słownika wyrazów obcych, potrafi znaleźć hasło w słowniku frazeologicznym, potrafi wybrać odpowiednie informacje ze słownika wyrazów bliskoznacznych, słownika poprawnej polszczyzny, encyklopedii
 rozwija umiejętności posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystuje te umiejętności do swoich potrzeb
 stara się rozwijać umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

nazywa swoje reakcje czytelnicze, określa temat czytanego utworu i próbuje określić jego problematykę
 nazywa zabiegi stylistyczne w utworach literackich (epitet, porównanie, przenośnię, uosobienie, ożywienie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, apostrofę, powtórzenia, zdrobnienia, zgrubienia, obrazy poetyckie, anaforę, pytanie reoryczne)
 z niewielką pomocą nauczyciela odróżnia autora, adresata i bohatera wiersza w analizowanym tekście
 dostrzega cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) oraz użytkowe; rozpoznaje tekst publicystyczny, informacyjny, reklamowy
 określa i nazywa elementy świata przedstawionego w poznanym na lekcji utworze epickim, takie jak: czas i miejsce wydarzeń, wątek (główny i poboczny), akcja, fabuła, wydarzenia, punkt kulminacyjny, bohater (pozytywny – negatywny, główny, drugoplanowy)
 rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator), rozpoznaje narratora pierwszo- i trzecioosobowego
 wskazuje w poznanym na lekcji utworze cechy mitu, bajki, hymnu, przypowieści i noweli, legendy, dziennika, pamiętnika, powieści; wymienia gatunki powieści (obyczajowa, fantasy, fantastycznonaukowa, historyczna, przygodowa) i podaje jej cechy, potrafi określić rodzaj powieści omówionej na lekcji i podać jej cechy

odróżnia dialog od monologu, wskazuje je w utworze

cytuje morał bajki i wyjaśnia dosłowny sens przypowieści

rozpoznaje w utworach wierszowanych elementy rytmu: wers, zwrotkę, rym (dokładny – niedokładny), refren, liczba sylab w wersie

rozpoznaje wiersz biały

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie, film, program telewizyjny (np. rozrywkowy, informacyjny, edukacyjny) spośród innych przekazów i tekstów kultury, odczytuje je na poziomie dosłownym

odczytuje komiks i wymienia jego cechy

zna pojęcia związane z teatrem i filmem (gra aktorska, reżyser, rekwizyt, dekoracja, antrakt, adaptacja, ekranizacja, efekty specjalne, fabuła), a także odmiany filmu, wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego), wskazuje różnice fabularne między tekstem literackim a jego adaptacją

odbiera filmy, koncerty, spektakle, programy radiowe i telewizyjne, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży, wskazuje wśród nich te, które mu się podobają określa doświadczenia bohaterów, przypisuje im cechy oraz określa i ocenia ich postawy w odniesieniu do takich wartości, jak np. miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość, koleżeństwo – egoizm, pracowitość – lenistwo

rozumie i wyjaśnia pojęcie fikcji literackiej, potrafi odszukać w utworze elementy prawdziwe, prawdopodobne (realistyczne) i fantastyczne

odczytuje sens utworów na poziomie semantycznym (dosłownym) i typowych – na poziomie symbolicznym

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej, stosując się do reguł grzecznościowych, używa odpowiednich konstrukcji składniowych (np. trybu przypuszczającego lub zdań pytających, wyrażen grzecznościowych) podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem, a także w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, stara się budować kontakt ze słuchaczem, np. za pomocą apostrof, wypowiedzi nacechowanych emocjonalnie

dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji, świadomie dobiera różne typy wypowiedzi: proste i rozwinięte, wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące; potrafi dostosować swoją wypowiedź do sytuacji oficjalnej i nieoficjalnej

formułuje pytania otwarte i zamknięte

udziela odpowiedzi w formie zdań złożonych

wypowiada się w logicznie ze sobą połączonych zdaniach na tematy związane

z codziennością, otaczającą nas rzeczywistością, lekturą, utworem poetyckim, filmem itp.

wypowiada się w sposób uporządkowany: opowiada zdarzenia w porządku

chronologicznym, streszcza utwory fabularne, zdaje relację z wydarzenia

opisuje obraz, ilustrację, plakat oraz przedmiot, miejsce, stosując słownictwo

określające umiejscowienie w przestrzeni; krótko, ale w sposób uporządkowany opisuje

postać, zwierzę, przedmiot

recytuje utwory poetyckie, oddając ich ogólny nastrój i sens

wygłasza krótkie przemówienie na tematy związane z codziennym życiem i

bieżącym materiałem lekcyjnym

stosuje zasady poprawnej wymowy i akcentowania wyrazów rodzimych

składa życzenia, tworzy krótką wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry wskazuje wyrazy o znaczeniu dosłownym i metaforycznym
dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne, z reguły stosuje poprawne związki wyrazowe
świadomie posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)
formułuje tezę i podaje do niej proste argumenty i przykłady, logicznie uzasadnia swoją opinię

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, stosuje podstawowe reguły interpunkcyjne dotyczące użycia przecinka (np. przy wymienianiu, przed niektórymi spójnikami, przecinek w zdaniu złożonym), dwukropka, myślnika (również w zapisie dialogu), nawiasu; próbuje stosować w zdaniu średnik, bezbłędnie dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu, stosuje cudzysłów
poprawnie zapisuje głoski miękkie, zna i stosuje podstawowe zasady ortografii dotyczące pisowni *ó-u*, *rz-ż*, *ch-h*, pisowni cząstki *-by* z czasownikami
potrafi wymienić najważniejsze wyjątki od poznanych reguł ortograficznych
odróżnia nazwy własne od pospolitych i potrafi zastosować odpowiednie zasady dotyczące pisowni wielką literą
potrafi wymienić spójniki, przed którymi stawia się przecinek / nie stawia się przecinka, stara się stosować tę wiedzę w praktyce, często poprawnie oddziela przecinkiem zdania składowe w zdaniu złożonym
zna zasady dotyczące pisowni przymiotników złożonych
zna i stosuje większość podstawowych zasad układu graficznego oraz zapisuje uwzględniając je: list (w tym oficjalny), kilkuzdanowy wywiad, plan wypowiedzi ramowy i szczegółowy (z pomocą nauczyciela), ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, kartkę z dziennika, pamiętnika notatki biograficznej (np. w tabeli), streszczenie, sprawozdanie, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, proste, krótkie streszczenie, sprawozdanie (z wydarzenia i z pomocą nauczyciela z filmu, spektaklu,), życzenia, podziękowanie, dedykację
układa opowiadanie odtwórcze i twórcze, zachowując właściwą kolejność zdarzeń
pisze krótki, logiczny tekst argumentacyjny
sporządza schematyczną charakterystykę postaci rzeczywistej i bohatera literackiego, pisze opis przeżyć z wykorzystaniem słownictwa z lekcji
tworzy na ogół poprawny opis obrazu, rzeźby i plakatu, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni, ich wygląd (kolor, kształt itp.)
w dłuższych formach wypowiedzi stosuje co najmniej trzy akapity jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)
na ogół zachowuje estetykę zapisu wypowiedzi
konstruuje i zapisuje kilkuzdaniowe wypowiedzi poprawne pod względem logiczno-składniowym i na ogół poprawne pod względem językowym
używa wypowiedzi pojedynczych i złożonych
w zależności od adresata i sytuacji świadomie dobiera wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące
udziela odpowiedzi w formie zdań złożonych
stara się dostrzegać błędy ortograficzne i interpunkcyjne w tworzonej wypowiedzi i je poprawiać

wyszukuje cytaty i zapisuje je w cudzysłowie, potrafi wprowadzić je w tekst
dobiera argumenty i przykłady do tezy, rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów
i logiki oraz odwołujące się do emocji

III. Kształcenie językowe

Stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – wykorzystuje zdrobnienia, wyrazy wieloznaczne, bliskoznaczne (synonimy)

i przeciwstawne (antonimy) w tworzonym tekście, tworzy poprawne związki wyrazowe,
wyjaśnia znaczenie znanych związków frazeologicznych, przysłów, odróżnia
słownictwo wartościujące i opisujące

składni – konstruuje typowe i proste zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte

i rozpoznaje je na typowych przykładach; konstruuje wypowiedzenia złożone
współrzędnie, podrzędnie i równoważniki zdań, używa różnych typów wypowiedzeń:

oznajmujących, rozkazujących, pytających, wykrzyknikowych, neutralnych; wskazuje
podmiot (np. wyrażony rzeczownikiem, zaimkiem, podmiot domyślny) i orzeczenie

czasownikowe i imienne; podaje przykłady zdań, w których podmiot jest wyrażony
inną częścią mowy; podaje przykładowe wyrazy, które budują zdanie bezpodmiotowe,

i przykłady takich zdań; rozpoznaje w zdaniach z lekcji pozostałe części zdania:

przydawkę, dopełnienie, okolicznik (i jego niektóre rodzaje, np. czasu, miejsca, sposobu) i

podaje pytania, na które odpowiadają; łączy w związki wyrazowe wyrazy w zdaniu;

rozpoznaje określenia rzeczownika i czasownika; konstruuje wykres krótkiego, prostego

zdania pojedynczego; wyjaśnia pojęcia *związek wyrazowy*, *wyraz nadrzędny*, *wyraz*

podrzędny, *grupa podmiotu*, *grupa orzeczenia*, wskazuje je na typowych, prostych

przykładach, sporządza wykres typowego zdania złożonego

fleksji – rozpoznaje i odmienia typowe rzeczowniki własne i pospolite, a także niektóre

rzeczowniki o nietypowej odmianie, czasowniki, przymiotniki; rozpoznaje i z reguły

poprawnie odmienia liczebniki, zaimki, określa formę czasownika: osobę, liczbę, tryb,

aspekt (dokonany, niedokonany), stronę; z niewielką pomocą nauczyciela przekształca

czasowniki: w stronie czynnej, biernej, zwrotnej, w różnych trybach, aspektach;

rozpoznaje i nazywa na typowych przykładach typy liczebników; podaje przykłady

różnych typów zaimków i wyjaśnia ich funkcję; oddziela temat od końcówki w

rzeczownikach znanych z lekcji, wskazuje oboczności w typowych wyrazach

odmiennych; odmienia (liczba, rodzaj, przypadek) i stopniuje przymiotniki, nazywa

rodzaje stopniowania (regularne, nieregularne, opisowe); rozpoznaje przysłówki i

stopniuje je, nazywając rodzaj stopniowania; podaje przykłady przysłówków

odprzymiotnikowych i niepochozących od przymiotnika; rozpoznaje typowe przyimki

(i wyrażenia przyimkowe), używa przyimków do określenia relacji czasowych i

przestrzennych; na ogół poprawnie zapisuje czasowniki z cząstką *-by*; rozpoznaje

nieosobowe formy czasownika (bezokolicznik, formy zakończone na *-no*,

-to); stosuje wykrzykniki i partykuły; rozpoznaje najczęstsze zaimki i spójniki w tekście;

poprawnie odmienia omówione na lekcji wyrazy o nietypowej odmianie, w tym

czasownik typu *wziąć*

fonetyki – zna alfabet, wyjaśnia różnicę między głoską a literą, dzieli wyrazy na głoski,

litery i sylaby; dzieli głoski na twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne, ustne

i nosowe i potrafi je nazywać; wykorzystuje wiedzę na temat rozbieżności między mową

a pismem do poprawnego zapisywania wyrazów; zna i stosuje podstawowe

reguły akcentowania wyrazów w języku polskim, stara się je stosować

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

koncentruje uwagę podczas słuchania dłuższych wypowiedzi innych, a zwłaszcza odtwarzanych utworów

wybiera potrzebne informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy notatkę w formie tabeli, schematu, punktów, kilkudzaniowej wypowiedzi; formułuje pytania i rozpoznaje nastrój słuchanych komunikatów

odróżnia informacje ważne od mniej ważnych

na podstawie słuchanego tekstu tworzy samodzielnie notatkę: pisze plan, formułuje pytania właściwie odbiera intencje nadawcy komunikatu

odczytuje przenośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

CZYTANIE

identyfikuje i krótko charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w tekstach literackich rozpoznaje dosłowne i symboliczne intencje nadawcy

przytacza informacje zawarte w tekście, wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone pośrednio

oddziela informacje ważne od drugorzędnych, fakt od opinii

omawia temat i główną myśl na poziomie dosłownym, z niewielką pomocą nauczyciela omówia je na poziomie przenośnym

czyta teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym, stara się je interpretować głosowo

głośno czyta utwory, uwzględniając zasady poprawnej artykulacji, akcentowania i intonacji wskazuje części składowe wypowiedzi: tytuł, śródtytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, rozumie ich funkcję

wskazuje typowe elementy konstrukcyjne i stylistyczne w zaproszeniach, życzeniach, ogłoszeniach, instrukcjach, przepisach, listach (w tym oficjalnych), dziennikach, pamiętnikach, relacjach, dedykacjach, podziękowaniach

wybiera i wykorzystuje informacje z instrukcji, tabeli, notatki, schematu, cytatów

wskazuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi oraz samodzielnie tłumaczy przenośne znaczenie wybranych wyrazów, związków wyrazów w wypowiedzi

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

sprawdza pisownię wyrazu w słowniku ortograficznym, wybiera informacje z różnych źródeł, np. czasopism, stron internetowych; korzysta w razie potrzeby ze słownika języka polskiego, słownika wyrazów obcych, słownika frazeologicznego; samodzielnie korzysta ze słowników wyrazów bliskoznacznych, poprawnej polszczyzny, encyklopedii potrafi znaleźć informacje w słowniku bohaterów literackich i innych słownikach rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystuje te umiejętności do znalezienia potrzebnych mu informacji

rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji

zna i regularnie stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (np. w bibliotekach szkolnych oraz on-line)

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

nazywa i uzasadnia swoje reakcje czytelnicze, określa tematykę i problematykę utworu
 odnajduje w utworze poetyckim epitet, porównanie, przenośnię, uosobienie, ożywienie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, apostrofę, powtórzenia, zdrobnienia, zgrubienia, obrazy poetyckie, anaforę, pytanie reoryczne, przeważnie objaśnia ich znaczenie
 rozpoznaje autora, adresata i bohatera wiersza, opisuje cechy podmiotu lirycznego (w tym zbiorowego)
 wskazuje cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) oraz użytkowe, rozpoznaje tekst publicystyczny informacyjny, reklamowy i rozumie ich funkcje
 analizuje elementy świata przedstawionego w utworze epickim, takie jak: czas i miejsce wydarzeń, akcja, fabuła, wątek (główny i poboczny), wydarzenia, punkt kulminacyjny, bohater (pozytywny – negatywny, główny, drugoplanowy, epizodyczny, tytułowy)
 rozumie rolę osoby mówiącej w tekście (narrator), rozpoznaje narratora pierwszo- i trzecioosobowego i określa jego cechy
 odróżnia dialog od monologu, rozumie ich funkcje w utworze
 identyfikuje mit, bajkę, hymn, przypowieść, legendę i nowelę, dziennik, pamiętnik, powieść, wskazuje ich cechy, zna gatunki powieści (obyczajowa, fantastycznonaukowa, fantasy, historyczna, przygodowa), podaje ich cechy, przyporządkowuje je do konkretnych utworów
 przytacza i parafrazuje morał bajki, odczytuje przesłanie przypowieści
 rozumie podstawową funkcję wersu, zwrotki, rymu (dokładny – niedokładny), refrenu, liczby sylab w wersie, samodzielnie wskazuje w wierszu wyżej wymienione elementy
 rozpoznaje wiersz biały
 wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie i film spośród innych przekazów i tekstów kultury, interpretuje je na poziomie dosłownym i z niewielką pomocą nauczyciela interpretuje go na poziomie przenośnym
 odczytuje komiks i podaje jego cechy
 używa pojęć: gra aktorska, reżyser, adaptacja, anrakt, scenografia, ekranizacja, kadr, ujęcie, efekty specjalne, audycja, a także zna odmiany filmu, wyodrębnia elementy dzieła filmowego i telewizyjnego, odróżnia różne gatunki filmowe, wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego), omawia różnice między tekstem literackim a jego adaptacją
 świadomie i z uwagą odbiera filmy, koncerty, spektakle, programy radiowe i telewizyjne, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży, wyraża i uzasadnia opinię na ich temat
 charakteryzuje komiks jako tekst kultury, wskazuje charakterystyczne dla niego cechy
 charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy i doświadczenia, odnosi postawy i doświadczenia bohaterów do własnych przeżyć
 rozumie i wyjaśnia pojęcie fikcji literackiej, odszukuje w utworze elementy prawdziwe, prawdopodobne (realistyczne) i fantastyczne
 odczytuje sens utworów na poziomie semantycznym (dosłownym), a z niewielką pomocą na poziomie przenośnym, wyszukuje informacje wyrażone wprost i pośrednio

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

przedstawia własne, logiczne zdanie w rozmowie, stosując się do reguł grzecznościowych, używa odpowiednich konstrukcji składniowych (np. trybu przypuszczającego lub zdań pytających) podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem, a także w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, buduje kontakt ze słuchaczem np. za pomocą apostrof, wypowiedzi nacechowanych emocjonalnie, wykrzyknień

dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji (np. oficjalnej i nieoficjalnej), świadomie dobiera różne typy wypowiedzi prostych i rozwiniętych, wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące, świadomie dobiera intonację zdaniową

formułuje przemyślane pytania otwarte i zamknięte, udziela odpowiedzi w formie krótkiej, sensownej wypowiedzi

łączy za pomocą odpowiednich spójników i przyimków współrzędne i podrzędne związki wyrazowe w zdaniu

wypowiada się w roli świadka i uczestnika zdarzeń

stosuje poprawne formy gramatyczne odmiennych części mowy

gromadzi wyrazy określające i nazywające, np. cechy wyglądu i charakteru

wypowiada się logicznie i w sposób uporządkowany na tematy związane z otaczającą rzeczywistością, lekturą, tekstem poetyckim, filmem itp.: opowiada zdarzenia w porządku chronologicznym, poprawnie streszcza utwory fabularne, świadomie wykorzystuje wyrazy określające następstwo czasowe

aktywnie uczestniczy w rozmowie o lekturze, filmie czy codziennych sytuacjach

w sposób logiczny i uporządkowany opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę, przedmiot, przeżycia, obraz, ilustrację, plakat, stosując właściwe tematowi słownictwo, jak i słownictwo służące do formułowania ocen, opinii, emocji oraz słownictwo opisujące

wygłasza z pamięci teksty poetyckie, posługując się pauzą, barwą głosu

wygłasza przygotowane wcześniej przemówienie, dbając o dobór argumentów, środków stylistycznych, tembru głosu

świadomie posługuje się pozawerbalnymi środkami wypowiedzi (mimiką, gestem)

stosuje się do zasad właściwego akcentowania wyrazów i intonowania wypowiedzi składających życzenia, tworzy wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry

objaśnia znaczenia dosłowne i metaforyczne wyrazów

dobiera i stosuje w swoich wypowiedziach wyrazy bliskoznaczne

(synonimy) i przeciwstawne (antonimy) oraz poprawne związki wyrazowe

formułuje tezę, podaje do niej argumenty i przykłady, odróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji, potrafi zabrać głos w dyskusji,

zaprezentować i logicznie uzasadnić swoją opinię, wie, czym jest perswazja, i potrafi na nią odpowiednio zareagować

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, stosuje w swoich pracach podstawowe reguły interpunkcyjne dotyczące przecinka (np. przy wymienianiu oraz przed zaimkami, przecinek w zdaniu złożonym), dwukropka, myślnika, średnika, nawiasu, bezbłędnie dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu, stosuje cudzysłów

poprawnie zapisuje głoski miękkie, zna i stosuje poznane zasady ortografii dotyczące pisowni ó-u, rz-ż, ch-h, cząstki -by z czasownikami

zna i stosuje najczęstsze wyjątki od poznanych reguł ortograficznych
 odróżnia nazwy własne od pospolitych i stosuje zasady dotyczące pisowni wielką literą
 wymienia spójniki, przed którymi stawia się przecinek / nie stawia się przecinka, stosuje tę
 wiedzę w praktyce, oddziela przecinkiem zdania składowe w zdaniu złożonym
 zna i stara się stosować zasady zapisu przymiotników złożonych
 zna i stosuje zasady układu graficznego i uwzględnia wszystkie niezbędne elementy
 następujących form wypowiedzi: list (w tym oficjalny), wywiad, ramowy i
 szczegółowy plan wypowiedzi, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcja, przepis kulinarny,
 dziennik, pamiętnik, streszczenie, scenariusz filmowy, sprawozdanie (z filmu,
 spektaklu, wydarzenia), życzenia, dedykacja, podziękowanie
 układa spójne, uporządkowane pod względem chronologicznym poprawnie
 skomponowane opowiadanie odtwórcze/twórcze, stara się, aby było wierne utworowi /
 pomysłowe, streszcza utwory fabularne, świadomie wykorzystuje wyrazy określające
 następstwo czasowe, zwłaszcza przysłówki, przyimki i wyrażenia przyimkowe; opowiada
 z perspektywy świadka i uczestnika zdarzeń
 pisze poprawne: tekst argumentacyjny, charakterystykę postaci rzeczywistej i bohatera
 literackiego, opis przeżyć wewnętrznych
 w dłuższych wypowiedziach pisemnych stosuje akapity jako znak logicznego
 wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi
 w sposób uporządkowany opisuje obraz, ilustrację, plakat, rzeźbę, stosując
 słownictwo opisujące oraz służące do formułowania ocen i opinii, emocji
 zachowuje estetykę zapisu wypowiedzi
 w wypowiedziach związanych z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami łączy
 za pomocą odpowiednich spójników i przyimków współrzędne i podrzędne związki
 wyrazowe i stosuje się do zasad interpunkcji
 w wypowiedziach stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika,
 liczebnika i czasownika we wszystkich trybach
 w wypowiedziach gromadzi wyrazy określające i nazywające cechy np. charakteru na
 podstawie zachowań i postaw
 dostrzega błędy ortograficzne i interpunkcyjne w tworzonej wypowiedzi i je poprawia
 sprawnie wyszukuje cytaty, zapisuje je w cudzysłowie i wprowadza do swojego tekstu
 formułuje tezę, dobiera argumenty i przykłady, zarówno odnoszące się do faktów i logiki,
 jak i odwołujące się do emocji

III. Kształcenie językowe

Umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – wzbogaca tworzony tekst np. zdrobnieniami, zgrubieniami, synonimami,
 przeciwstawnymi (antonimami), wieloznacznymi; w wypowiedziach operuje związkami
 frazeologicznymi, przysłowiami, słownictwem wartościującym i opisującym
 składni – rozpoznaje i stosuje różnorodne typy zdań: pojedynczych i złożonych oraz
 równoważniki zdań; celowo używa różnych typów wypowiedzi: pytających,
 oznajmujących, rozkazujących, wykrzyknikowych, neutralnych, w zależności od sytuacji
 komunikacyjnej; wskazuje podmiot (wyrażony rzeczownikiem i innymi częściami mowy:
 przymiotnikiem liczebnikiem, zaimkiem, podmiot domyślny, a w omówionych na lekcji
 przykładach wskazuje podmiot w dopełniaczu i zdania bezpodmiotowe), odszukuje
 w zdaniach orzeczenie czasownikowe i imienne; rozpoznaje pozostałe części zdania:
 przydawkę, dopełnienie, okolicznik (na typowych przykładach – okolicznik czasu, miejsca,
 sposobu, stopnia, celu, przyczyny, przyzwolenia) i podaje pytania, na które odpowiadają;

buduje spójne zdania pojedyncze, w których poprawnie łączy w związki wszystkie wyrazy; wzbogaca zdania, dodając przydawki, dopełnienia (bliższe i dalsze) i okoliczniki; poprawnie rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu i wyrazy pozostające poza związkami zdania, tworzy wykres zdania pojedynczego i odszukuje w zdaniu związki wyrazowe (główny i poboczne), odszukuje w związkach wyrazowych wyraz nadrzędny, podrzędny, wyrazy równorzędne (szereg); wskazuje w zdaniach związek główny i związki poboczne, grupę podmiotu i grupę orzeczenia; stosuje się do zasad poprawnej interpunkcji; rozpoznaje zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie; sporządza wykres zdania złożonego

fleksji – rozpoznaje i najczęściej poprawnie odmienia rzeczowniki o typowej i nietypowej odmianie znane z lekcji (własne, pospolite, konkretne, abstrakcyjne); rozpoznaje i poprawnie odmienia czasowniki (osoba, liczba, czas, tryb); rozumie konstrukcje strony czynnej, biernej, zwrotnej; rozpoznaje czasowniki nieprzechodnie; przekształca czasowniki w różnych formach (strona, aspekt, tryb); rozpoznaje formy niesobowe czasownika (bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*); odmienia czasowniki typu *wziąć*; rozpoznaje, odmienia i stopniuje przymiotniki, wskazując sposób stopniowania (regularny, nieregularny, opisowy); rozpoznaje i odmienia liczebniki; określa rodzaje liczebników, zaimków (określa ich formę, przeważnie poprawnie wskazuje zaimki w tekście, nazywa ich rodzaje, wyjaśnia ich funkcję i stosuje je w celu uniknięcia powtórzeń, poprawnie używa krótszych i dłuższych form zaimków); wskazuje przyimek (i wyrażenie przyimkowe), partykułę, wykrzyknik, spójnik, rozumie ich funkcję i podaje ich przykłady, poprawnie zapisuje większość przyimków złożonych; używa odmiennych części mowy w poprawnych formach; oddziela temat od końcówki, wskazuje i wyjaśnia oboczności; wskazuje temat główny i tematy oboczne oraz oboczności samogłoskowe, spółgłoskowe

fonetyki – stosuje wiadomości z zakresu podziału wyrazów na litery, głoski i sylaby, a także różnic między pisownią a wymową w poprawnym ich zapisie; bezbłędnie dzieli głoski na ustne, nosowe, twarde, miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne; dzieli na głoski wyrazy ze spółgłoskami miękkimi, np. *ń – ni-s – ni-o*, zna i stosuje reguły akcentowania wyrazów w języku polskim

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

przekazuje treść wysłuchanych wypowiedzi, rozumie ich wydźwięk

wybiera różnorodne informacje z wysłuchanego tekstu, tworzy notatkę w formie dostosowanej do potrzeb (np. plan, tabela, schemat, kilkuzdaniowa wypowiedź), rozpoznaje nastrój i nazywa intencje nadawcy komunikatu

swobodnie odczytuje nastrój, intencje i przenośny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

wyraża spójne zdanie na temat wysłuchanego komunikatu

CZYTANIE

samodzielnie charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi w tekstach literackich i nieliterackich

samodzielnie wyjaśnia dosłowne i symboliczne intencje nadawcy

przytacza i wyjaśnia informacje w tekście, wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone pośrednio i wykorzystuje je w wypowiedzi np. opisującej lub oceniającej postać fikcyjną lub rzeczywistą

oddziela informacje ważne od drugorzędnych, fakty od opinii i wykorzystuje je w odczytywaniu znaczeń dosłownych i przenośnych

omawia temat i główną myśl tekstu na poziomie dosłownym i przenośnym

czyta teksty płynnie i poprawnie pod względem artykulacyjnym, interpretuje je głosowo, zwracając uwagę np. na wyrażane emocje i interpunkcję

głośno czyta utwory, wykorzystując umiejętność poprawnej artykulacji i intonacji, aby oddać sens i nastój odczytywanego tekstu; poprawnie akcentuje wyrazy, również te, które w języku polskim akcentuje się nietypowo

ma świadomość konstrukcji wypowiedzi rozumie funkcje takich części składowych wypowiedzi, jak tytuł, śródtytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie

poprawnie oddziela fakty od opinii w dłuższych tekstach i informacje ważne od drugorzędnych

wskazuje typowe elementy konstrukcyjne i stylistyczne w życzeniach, ogłoszeniach, instrukcjach, przepisach, listach oficjalnych, dziennikach i pamiętnikach, dedykacjach, podziękowaniach

odczytuje i twórczo wykorzystuje treści zawarte w artykule, instrukcji, przepisie, tabeli, schemacie i notatce, swobodnie posługuje się cytatami w mowie i piśmie

wskazuje i odczytuje przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

wybiera informacje wyrażone pośrednio w różnych źródłach, np. czasopismach, stronach internetowych; konfrontuje je z innymi źródłami

świadomie używa słowników: ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych, poprawnej polszczyzny, frazeologicznego, bohaterów literackich i innych słowników i encyklopedii dla wzbogacenia warstwy językowej tekstu oraz jego treści rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystuje te umiejętności do rozwijania własnych zainteresowań

systematycznie rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji

zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (papierowych oraz on-line), korzysta z nich z własnej inicjatywy

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

samodzielnie i poprawnie opowiada o swoich reakcjach i refleksjach czytelnicznych, nazywa je, uzasadnia; ocenia i opisuje utwór, konfrontuje swoje reakcje czytelniczne z reakcjami innych odbiorców, samodzielnie mówi o tematyce czytanego utworu i zauważa jego złożoną problematykę

odnajduje w utworze poetyckim epitet, porównanie, przenośnię, uosobienie, ożywienie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, apostrofę, powtórzenia, zdrobnienia, zgrubienia, obrazy poetyckie, anaforę, pytanie reoryczne, objaśnia ich funkcję i znaczenie przenośne

rozpoznaje autora, adresata i bohatera wiersza, nidy nie utożsamiając ich ze sobą

wykorzystuje wiedzę na temat podmiotu lirycznego (w tym zbiorowego),

adresata i bohatera wiersza do interpretacji utworu

wnikliwie omawia obrazy poetyckie w wierszu

szczegółowo omawia cechy wyróżniające teksty artystyczne (poetyckie i prozatorskie) oraz użytkowe, publicystyczne informacyjne, reklamowe

- płynnie objaśnia funkcję analizowanych elementów świata przedstawionego w utworze epickim, takich jak czas i miejsce wydarzeń, narrator (pierwszo- i trzecioosobowy), akcja, fabuła, wątek (główny i poboczny), wydarzenia, punkt kulminacyjny, zwrot akcji, bohater (pozytywny – negatywny, główny, drugoplanowy, epizodyczny, tytułowy, zbiorowy)

odróżnia dialog od monologu, rozumie ich funkcje w utworze

biegle identyfikuje mit, bajkę, hymn, przypowieść, legendę i nowelę, dziennik, pamiętnik, powieść, szczegółowo omawia ich cechy, swobodnie omawia cechy różnych gatunków powieści (obyczajowej, fantastycznonaukowej, fantasy, historycznej, przygodowej)

i potrafi odnieść je do lektur

objaśnia morał bajki na poziomie dosłownym i symbolicznym, odczytuje dosłowne i symboliczne przesłanie przypowieści

płynnie operuje pojęciami: *wers*, *zwrotka*, *rym* (*dokładny – niedokładny, układ rymów*), *refren*, *liczba sylab w wersie*, samodzielnie omawia funkcję tych elementów w wierszu

rozpoznaje wiersz biały

wyodrębnia słuchowisko, plakat społeczny, przedstawienie, film, program telewizyjny (informacyjny, rozrywkowy, publicystyczny, edukacyjny) spośród innych przekazów i tekstów kultury, interpretuje je na poziomie dosłownym i przenośnym

swobodnie używa pojęć z zakresu teatru, filmu i radia, m.in. gra aktorska, rola, reżyser, scenariusz, scenarzysta, scenografia, scenograf, adaptacja (filmowa, muzyczna, radiowa, teatralna), ekranizacja, kadr, ujęcie (i jego rodzaje), antrakt, słuchowisko, efekty specjalne, montaż; wyróżnia wśród przekazów audiowizualnych słuchowiska i różne gatunki filmowe, swobodnie wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych

(filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego), omawia i refleksyjnie ocenia różnorakie różnice między tekstem literackim a jego adaptacją

świadomie i z uwagą odbiera filmy, koncerty, spektakle, programy radiowe i telewizyjne, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży, potrafi samodzielnie wybrać spośród nich wartościową i interesującą dla niego ofertę, a także wyrazić przemyślaną opinię na ich temat

charakteryzuje komiks jako tekst kultury, płynnie wskazuje charakterystyczne dla niego cechy

charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich doświadczenia i postawy odnoszące się do różnych wartości, konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami i doświadczeniami innych bohaterów literackich

rozumie i wyjaśnia pojęcie fikcji literackiej prawdopodobnej i fantastycznej, sprawnie odszukuje i objaśnia w utworze elementy prawdziwe, prawdopodobne (realistyczne)

i fantastyczne

samodzielnie i poprawnie odczytuje sens utworów na poziomie semantycznym (dosłownym) i przenośnym, poprawnie wyszukuje informacje wyrażone wprost i pośrednio

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

uzasadnia własne zdanie w rozmowie, podaje odpowiednie przykłady, stosuje się do reguł grzecznościowych, świadomie używa odpowiednich konstrukcji składniowych (np. trybu przypuszczającego lub zdań pytających) podczas rozmowy z osobą dorosłą i rówieśnikiem,

a także w różnorodnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, sprawnie buduje i podtrzymuje kontakt ze słuchaczem, stosując apostrofy, wypowiedzi nacechowane emocjonalnie, wykrzyknienia itd.

płynne dostosowuje wypowiedź do adresata i sytuacji (np. oficjalnej i nieoficjalnej), świadomie dobiera różne typy wypowiedzeń prostych i rozwiniętych, wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące

rozpoczyna i podtrzymuje rozmowę na temat lektury czy dzieła filmowego formułuje trafne, ciekawe pytania, udziela wyczerpujących wypowiedzi poprawnych pod względem konstrukcyjnym i stylistycznym, świadomie dobiera intonację zdaniową

poprawnie stosuje formy czasownika w różnych trybach, w zależności od kontekstu i adresata wypowiedzi

w rozmowie związanej z lekturą, filmem czy codziennymi sytuacjami stosuje poprawny język, bogate słownictwo oraz frazeologizmy i przysłowia związane z omawianą tematyką

w sposób przemyślany i uporządkowany opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę, obraz, ilustrację, plakat, stosując bogate i właściwe tematowi słownictwo oraz służące do formułowania ocen, opinii, emocji

zaznacza akcenty logiczne, stosuje pauzy, dostosowuje tempo recytacji do treści wygłaszanych z pamięci lub recytowanych utworów

wygłasza ciekawe, przekonujące, logiczne przemówienie, dbając o dobór najważniejszych argumentów, środków stylistycznych, tembru głosu

interpretuje przenośne treści utworów poetyckich przewidzianych w programie nauczania swobodnie dobiera i stosuje w swoich wypowiedziach wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne oraz poprawne związki wyrazowe

świadomie wzbogaca komunikat pozawerbalnymi środkami wypowiedzi

stosuje się do zasad właściwego akcentowania wyrazów i intonowania wypowiedzeń

składa pomysłowe życzenia, podziękowanie, tworzy precyzyjną wypowiedź o cechach instrukcji, np. zasady gry

dokonuje samokrytyki wypowiedzi i doskonali ją pod względem konstrukcji i języka

formułuje tezę, podaje przekonujące, przemyślane argumenty i przykłady, świadomie używa argumentów odnoszących się do faktów i logiki oraz odwołujących się do emocji, bierze czynny udział w dyskusji, przedstawiając przemyślane stanowisko i logicznie, wyczerpująco je uzasadnia, rozumie funkcję perswazji w wypowiedzi

PISANIE

stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu, systematycznie stosuje poznane reguły interpunkcyjne, bezbłędnie stosuje w swoich pracach dwukropek, myślnik (również w zapisie dialogu), wielokropek, średnik, nawias, dzieli wyrazy na sylaby, przenosi wyraz do następnego wersu, stosuje cudzysłów w tytułach, cytatach i w przypadku ironii

komponuje poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, fleksyjnym, składniowym wypowiedzi o przejrzystej, logicznej kompozycji z uwzględnieniem akapitów, płynnie stosuje wszystkie poznane reguły ortograficzne, zna i stosuje wyjątki od nich

odróżnia nazwy własne od pospolitych i bezbłędnie stosuje zasady dotyczące pisowni wielką literą

bezbłędnie wymienia spójniki, przed którymi stawia się przecinek / nie stawia się przecinka, nawykowo stosuje tę wiedzę w praktyce, poprawnie oddziela przecinkiem zdania składowe w zdaniu złożonym (również o skomplikowanej budowie)

zna zasady zapisu przymiotników złożonych, stosuje się do nich

pisze bezbłędnie pod względem kompozycyjnym i treściowym list oficjalny i nieoficjalny, ramowy i szczegółowy plan wypowiedzi, ogłoszenie, zaproszenie, instrukcję, przepis kulinarny, streszczenie, wywiad, kartkę z dziennika i pamiętnika, notatkę (w różnych formach) i streszczenie, pomysłowe życzenia, dedykację, podziękowanie, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), relację, scenariusz filmowy; dba o ciekawą formę swojego tekstu i/lub rzetelność zawartych w nim informacji
układa rozbudowane fabularnie, pomysłowe, wyczerpujące, poprawnie skomponowane opowiadanie odtwórcze/twórcze, list i dziennik z perspektywy bohatera, precyzyjnie streszcza przeczytane utwory literackie, zachowując porządek chronologiczny i uwzględniając hierarchię wydarzeń; redaguje opis przeżyć

pisze poprawny, przemyślany, logicznie zbudowany tekst argumentacyjny

sporządza samodzielną, wnikliwą charakterystykę postaci rzeczywistej i bohatera literackiego

w wypowiedziach pisemnych konsekwentnie stosuje akapity jako znak logicznego wyodrębnienia fragmentów wypowiedzi (m.in. wstęp, rozwinięcie, zakończenie) zachowuje estetykę zapisu wypowiedzi, dba, aby zapis jego wypowiedzi ułatwiał jej czytanie odbiorcy

tworzy szczegółowy, dobrze skomponowany opis obrazu, rzeźby i plakatu, stosując właściwe danej dziedzinie sztuki nazewnictwo i słownictwo opisujące oraz służące do formułowania ocen i opinii, emocji

sporządza poprawny, bogaty leksykalnie opis przeżyć wewnętrznych

uzasadnia własne zdanie, podaje odpowiednie przykłady, np. z lektury

udziela wyczerpujących wypowiedzi poprawnych pod względem konstrukcyjnym, stylistycznym, ortograficznym

w wypowiedziach związanych z lekturą, tekstem poetyckim, filmem czy codziennymi sytuacjami stosuje bogate słownictwo, frazeologizmy, przysłowia związane z omawianą tematyką; jego język jest poprawny

dokonuje samodzielnej autokorekty napisanego tekstu pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, stylistycznym i treściowym

sprawnie wyszukuje i samodzielnie dobiera cytaty, zapisuje je w cudzysłowie, szczególnie dba o całkowicie wierny zapis cytatu, płynnie wprowadza cytat do własnego tekstu samodzielnie formułuje tezę, przy jej uzasadnianiu płynnie dobiera przekonujące argumenty i przykłady, zarówno odnoszące się do faktów i logiki, jak i odwołujące się do emocji

III. Kształcenie językowe

Sprawnie stosuje wiedzę językową w zakresie:

słownictwa – dba o poprawność słownikową tworzonych wypowiedzi, samodzielnie

i swobodnie dobiera zdrobnienia, zgrubienia, synonimy, antonimy, wyrazy wieloznaczne, frazeologizmy, słownictwo wartościujące i opisujące, wzbogacając tekst w zależności od formy wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej

składni – samodzielnie rozpoznaje różne typy zdań pojedynczych (pytające, oznajmujące, rozkazujące, neutralne, wykrzyknikowe, nierozwinięte, rozwinięte), zdania złożone współrzędnie i podrzędnie, równoważniki zdań; wskazuje podmiot (gramatyczny – wyrażony różnymi częściami mowy: rzeczownikiem, przymiotnikiem, zaimkiem, liczebnikiem, bezokolicznikiem, a także domyślny, logiczny w dopełniaczu), orzeczenie, (czasownikowe i imienne); rozpoznaje zdania bezpodmiotowe, swobodnie rozpoznaje w zdaniach pozostałe części zdania: przydawkę, dopełnienie (bliższe i dalsze), okolicznik

(czasu, miejsca, sposobu, stopnia, celu, przyczyny, przyzwolenia); tworzy ciekawe pod względem składniowym wypowiedzi; stosuje się do zasad poprawności logiczno-składniowej; wzbogaca zdania, dodając przydawki, dopełnienia i okoliczniki; swobodnie odszukuje w zdaniu związki wyrazowe (główny i poboczne), odszukuje w związkach wyrazowych wyraz nadrzędny (określający), podrzędny (określany), znajduje wyrazy pozostające poza związkami zdania, wyrazy równorzędne (szereg); odszukuje w zdaniach związek główny i związki poboczne, grupę podmiotu i grupę orzeczenia; dba o poprawne łączenie wyrazów w związki i interpunkcję wypowiedzeń złożonych; bezbłędnie sporządza wykresy prostych i rozbudowanych zdań pojedynczych

fleksji – rozpoznaje i swobodnie stosuje w wypowiedziach w poprawnych formach odmienne i nieodmienne części mowy o typowej i nietypowej odmianie przewidziane w programie nauczania; bezbłędnie określa formę odmiennych części mowy, w tym poprawnie rozpoznaje i odmienia rzeczowniki o typowej i nietypowej odmianie (własne, pospolite, konkretne, abstrakcyjne), czasowniki (osoba, liczba, czas, tryb, strona), wskazuje czasowniki przechodnie i nieprzechodnie; bezbłędnie rozpoznaje formy osobowe i nieosobowe czasownika (bezokolicznik, formy zakończone na *-no*, *-to*), swobodnie przekształca czasowniki w różnych formach (strona, aspekt, tryb, czas); bezbłędnie rozpoznaje przysłówki odprzymiotnikowe i niepochodzące od przymiotnika i stopniuje je, nazywając rodzaj stopniowania; rozpoznaje typy liczebników, zaimków, zastępuje rzeczowniki, przymiotniki, przysłówki i liczebniki odpowiednimi zaimkami; bezbłędnie wskazuje przyimek (i wyrażenie przyimkowe), partykułę, wykrzyknik, spójnik, rozumie ich funkcję i swobodnie podaje ich przykłady, poprawnie zapisuje przyimki złożone, swobodnie stosuje krótsze i dłuższe formy zaimków; wykorzystuje wiedzę o obocznościach w odmianie wyrazów do pisowni poprawnej pod względem ortograficznym, bezbłędnie wskazuje i wyjaśnia oboczności, wskazuje temat główny i tematy oboczne oraz oboczności spółgłoskowe i samogłoskowe

fonetyki – biegle stosuje wiadomości z zakresu fonetyki i wykorzystuje je w poprawnym zapisie wyrazów, stosuje w praktyce wszystkie poznane zasady akcentowania wyrazów

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą oraz:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

odczytuje, interpretuje i wyjaśnia przerośny i symboliczny sens wysłuchanych utworów poetyckich i prozatorskich

CZYTANIE

czyta ze zrozumieniem na poziomie semantycznym i krytycznym, również teksty spoza listy lektur

wykorzystuje treści zawarte w artykułach, instrukcjach, przepisach, tabelach, schematach i notatkach biograficznych w tworzeniu własnych, samodzielnych wypowiedzi i przemyśleń

odczytuje głośno i wygłasza z pamięci utwory poetyckie i prozatorskie oraz samodzielnie i w sposób oryginalny je interpretuje

DOCIERANIE DO INFORMACJI – SAMOKSZTAŁCENIE

wybiera i twórczo wykorzystuje informacje z różnych źródeł (np. czasopism, stron internetowych) we własnych wypowiedziach o charakterze informacyjnym, argumentacyjnym lub oceniającym
szuka inspiracji do wzbogacenia swoich tekstów w słownikach wyrazów bliskoznacznych, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, wyrazów obcych, frazeologicznego itd.; dba o poprawność ortograficzną, językową, merytoryczną, kompozycyjną swoich wypowiedzi, świadomie korzystając z potrzebnych w danej sytuacji słowników i innych materiałów (np. poradników, audycji radiowych i programów telewizyjnych)

ANALIZOWANIE I INTERPRETOWANIE TEKSTÓW KULTURY

porównuje funkcję analizowanych elementów świata przedstawionego w różnych utworach epickich
wskazuje elementy mitu, bajki, przypowieści, hymnu, legendy itd. w innych tekstach kultury, świadomie odczytuje różne gatunki powieści, rozumie konwencję gatunków mieszanych, zwłaszcza we współczesnych tekstach literatury dziecięcej
dostrzega różnice między celem programów informacyjnych, rozrywkowych, reklam itp.
odnosi się do postaw bohaterów fikcyjnych jako nosicieli uniwersalnych postaw i opisuje otaczającą ich rzeczywistość

II. Tworzenie wypowiedzi

MÓWIENIE

z zaangażowaniem inicjuje i aktywnie podtrzymuje rozmowę/dyskusję/polemikę np. na temat przeczytanej lektury/dzieła także spoza kanonu lektur przewidzianych programem nauczania; omawia je w odniesieniu do innych dzieł także spoza kanonu lektur
interpretuje metaforyczne i symboliczne treści utworów literackich i plastycznych
polemizuje i przedstawia oryginalne, przemyślane stanowisko, formułuje tezę, na której poparcie podaje różnorodne argumenty odnoszące się do logiki oraz emocji, jego wypowiedzi cechuje szeroka wiedza, wysoka kultura, bogate słownictwo i poszanowanie dla innych stanowisk

PISANIE

tworzy samodzielne wypowiedzi cechujące się ciekawym ujęciem tematu, trafną i celną argumentacją, poprawną konstrukcją oraz właściwym doбором środków językowych
wykazuje się szczególną dbałością o poprawność ortograficzną, interpunkcyjną, fleksyjną i składniową oraz estetykę zapisu wypowiedzi

III. Kształcenie językowe

świadomie stosuje wiedzę językową w zakresie treści materiałowych przewidzianych programem nauczania słownictwa, składni, fleksji i fonetyki

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY 7

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

uważnie słucha wypowiedzi kolegów i nauczyciela
wyraża prośbę o powtórzenie wypowiedzi
słucha nagrania wzorcowej recytacji
mówi na temat najważniejszych treści wysłuchanego utworu rozumie polecenia
rozpoznaje fragmenty informacyjne i perswazyjne w wysłuchanym tekście
rozpoznaje emocje towarzyszące osobie wypowiadającej się

CZYTANIE UTWORÓW LITERACKICH I ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY

czyta teksty współczesne i dawne
odczytuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, rzeźba, grafika) na poziomie dosłownym, na poziomie krytycznym z pomocą nauczyciela i rówieśników określa temat utworu i poruszony problem, odnosi się do wybranych kontekstów, np biograficznego, historycznego, kulturowego
rozpoznaje wypowiedź o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym, wskazuje w tekście argumentacyjnym tezę, argument i przykłady
rozpoznaje w tekście najważniejsze informacje, opinię i fakty, rozróżnia fikcję i kłamstwo
wie, czym jest perswazja, sugestia, ironia, z pomocą nauczyciela i klasy rozpoznaje aluzję
rozróżnia elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim wskazuje nadawcę i adresata wypowiedzi
dostrzega różne motywy postępowania bohaterów
odczytując sens utworu, dostrzega podstawowe wartości, takie jak przyjaźń, wierność, patriotyzm; formułuje wnioski
czyta utwory liryczne i zna cechy liryki jako rodzaju literackiego, zna gatunki należące do liryki: sonet, pieśń, tren
odróżnia osobę mówiącą w wierszu od autora tekstu, bohatera utworu od podmiotu lirycznego
zna podstawowe środki wyrazu artystycznego wypowiedzi, w tym: neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację
rozpoznaje obrazy poetyckie w utworze
czyta utwory epickie i zna cechy epiki jako rodzaju literackiego, zna gatunki należące do epiki
wymienia elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze

wie, czym się różni fikcja literacka od rzeczywistości
rozróżnia narrację pierwszo- i trzecioosobową
rozpoznaje w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu
odróżnia dramat od innych rodzajów literackich, wskazuje elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog i dialog
rozpoznaje balladę jako gatunek z pogranicza rodzajów literackich
posługuje się spisem treści, cytatem z poszanowaniem praw autorskich
rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, artykuł, felieton
wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym
dostrzega symbole i alegorie w tekstach kultury
zna terminy *adaptacja filmowa* i *adaptacja teatralna*
wymienia osoby uczestniczące w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator)
zauważa związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury
dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ramach różnych projektów grupowych

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

s p o r z ą d z a w r ó ż n y c h f o r m a c h n o t a t k ę d o t y c z ą c ą w y s ł u c h a n e j w y p o w i e d z i
tworzy plan dłuższej wypowiedzi
tworzy wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, w rozprawce z pomocą nauczyciela formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, samodzielnie podaje przykłady do argumentów, wnioskuje
wypowiada się na temat
stara się zachować poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną tekstu, a w tekstach mówionych zachowuje poprawność akcentowania wyrazów i zdań, dba o poprawną wymowę
stara się o estetyczny zapis wypowiedzi
wygłasza krótki monolog, podejmuje próbę wygłaszania przemówienia oraz próby uczestniczenia w dyskusji
przygotowuje wywiad
streszcza, skraca, parafrazuje tekst, w tym tekst popularnonaukowy
wyraża swoje zdanie i umie je uzasadnić, odnosi się do cudzych poglądów
pisze opowiadanie odtwórcze i twórcze; wie, jak umieścić dialog w tekście opisuje i charakteryzuje postaci rzeczywiste i fikcyjne
stosuje narrację pierwszo- i trzecioosobową
opisuje elementy dzieła malarskiego, wykorzystuje z pomocą nauczyciela odpowiednie konteksty
układa tekst o trójdzielnej kompozycji z uwzględnieniem akapitów, stosuje cytaty
wygłasza z pamięci tekst poetycki

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

w i e , c z y m j e s t b ł ą d j ę z y k o w y
ma podstawową wiedzę z zakresu gramatyki języka polskiego:
– fonetyki (zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski

dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe; wie, na czym polega zjawisko upodobień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie), dostrzega rozbieżności między mową a pismem

- słowotwórstwa i słownictwa (wie, czym są *w y r a z p o d s t a w o w y i p o c h o d n y*, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów; rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych), zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, świadomie wzbogaca zasób własnego słownictwa o przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy itp., odróżnia synonimy od homonimów
- fleksji (stosuje wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie partykuły *nie* z różnymi częściami mowy, rozpoznaje imiesłowcy, zna zasady ich tworzenia i odmiany)
- składni (wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie)

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

świadomie uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej przez uważne słuchanie wypowiedzi innych jej uczestników

żywo reaguje na wypowiedzi kolegów i nauczyciela, m.in. prosi o jej powtórzenie, uzupełnienie, wyjaśnienie

określa tematykę wysłuchanego utworu; ocenia wartość wysłuchanego tekstu

rozdziela teksty o charakterze informacyjnym i perswazyjnym

wybiera potrzebne informacje z wysłuchanego tekstu

rozpoznaje komizm, kpinę i ironię jako wyraz intencji wypowiedzi

CZYTANIE UTWORÓW LITERACKICH I ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY

podejmuje próby *s a m o d z i e l n e g o* odczytania różnych tekstów współczesnych

i dawnych na poziomie przenośnym, a w ich odczytaniu odnosi się do różnych kontekstów

nazywa różne motywy postępowania bohaterów

określa problem poruszony w utworze i ustosunkowuje się do

niego identyfikuje w tekście poetyckim cechy liryki

charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu

wskazuje podstawowe środki wyrazu artystycznego wypowiedzi, w tym: neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację

wyodrębnia w tekście obrazy poetyckie

rozdziela takie gatunki poezji, jak pieśń, hymn

identyfikuje elementy świata przedstawionego w utworze

odróżnia fikcję literacką od rzeczywistości

rozumie znaczenie terminów *realizm* i *fantastyka*

odróżnia cechy gatunkowe noweli, powieści, opowiadania

podaje przykłady utworów należących do literatury dydaktycznej

zna cechy literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki i ballady

rozpoznaje cechy dramatu jako rodzaju literackiego w tekście

samodzielnie wyszukuje potrzebne informacje w odpowiednich źródłach,

sporządza prosty przypis

wyszukuje informacje w indeksie i przypisach

rozpoznaje językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie

prasowej analizuje symbole i alegorie występujące w tekstach kultury

dostrzega funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie

wskazuje w balladzie elementy typowe dla różnych rodzajów literackich

analizuje związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury

wskazuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

pisze na temat, starając się zachować przejrzystą kompozycję logicznej i spójnej

wypowiedzi, wyraża własne zdanie i podaje argumenty na poparcie własnego

stanowiska

zachowuje trójdzielnią kompozycję dłuższej wypowiedzi, w tym w przemówieniu

stosuje się do zasad poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania

wyrazów i zdań, zna wyjątki w akcentowaniu wyrazów,

rozdziela środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych

i nieoficjalnych sytuacjach mówienia

stosuje zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki

mowy uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury

dostrzega zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację

uczestniczy w omówieniu recytacji własnej, koleżanek i kolegów

redaguje rozprawkę z tezą bądź hipotezą, formułuje odpowiednie argumenty i popiera

je odpowiednimi przykładami

pisze wywiad

stosuje akapity, dba o spójne nawiązania między poszczególnymi częściami

wypowiedzi

zachowuje poprawność językową i stylistyczną tworzonego tekstu

wykazuje dbałość o estetykę zapisu oraz poprawność ortograficzną i interpunkcyjną

opisuje dzieło malarskie z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje

sensy przenośne w tekstach kultury, takich jak obraz, plakat, grafika

w tekstach własnych wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji

recytuje tekst poetycki, podejmuje próbę interpretacji głosowej z uwzględnieniem

tematu i wyrażanych emocji

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

dostrzega błędy językowe i potrafi je skorygować

stosuje w tworzonych tekstach podstawową wiedzę językową w zakresie:

- fonetyki (zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe; wie, na czym polega zjawisko upodobnień pod

względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie), dostrzega rozbieżności między mową a pismem

- słowotwórstwa i słownictwa (wie, czym są w y r a z p o d s t a w o w y i p o c h o d n y , podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów; rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych), zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, świadomie wzbogaca zasób własnego słownictwa o przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy itp., odróżnia synonimy od homonimów
- fleksji (stosuje wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie partykuły *nie* z różnymi częściami mowy, rozpoznaje imiesłowowy, zna zasady ich tworzenia i odmiany)
- składni (wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz dostrzega środki wyrazu artystycznego tekstu
analizuje i rozpoznaje intencję nadawcy wysłuchanego utworu, w tym aluzję, sugestię, manipulację

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

płynnie czyta teksty współczesne i dawne, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji
odczytuje tekst na poziomie przenośnym
określa funkcję przeczytanego tekstu
interpretuje tytuł utworu
wyjaśnia motywy postępowania bohaterów, ocenia ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych
dostrzega manipulację i perswazję, wartościowanie w czytanim tekście, w tym w satyrze
określa funkcję środków artystycznego wyrazu
analizuje elementy świata przedstawionego w utworze, omawia ich funkcję w konstrukcji utworu
uzasadnia przynależność gatunkową różnych utworów literackich
uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki
wyszukuje i porównuje informacje w różnych tekstach, m.in. popularnonaukowych i naukowych
analizuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie prasowej
odczytuje sensory przenośne i symboliczne w odbieranym tekście

MÓWIENIE

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

- płynnie mówi na podany temat, starając się zachować zasady poprawności językowej i stylistycznej
- uzasadnia własne zdanie za pomocą rzeczowych argumentów
- dobiera środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia
- aktywnie uczestniczy w dyskusji
- wystrzega się brutalności słownej, kłamstwa i manipulacji w wypowiedzi ustnej
- pisze na temat, stosując funkcjonalną kompozycję logicznej wypowiedzi, polemizuje ze stanowiskiem innych, formułuje rzeczowe argumenty poparte celnie dobranymi przykładami
- dobiera i stosuje środki językowe odpowiednio do sytuacji i odbiorcy oraz rodzaju komunikatu
- prezentuje w dyskusji swoje stanowisko, rozwija je odpowiednio dobranymi argumentami, świadomie stosuje retoryczne środki wyrazu
- reaguje z zachowaniem zasad kultury na zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację
- w rozprawce dobiera odpowiednie argumenty, w których odwołuje się do kontekstu literackiego, popiera je odpowiednimi przykładami
- pisze wywiad, wykorzystując zdobytą z różnych źródeł wiedzę na temat podjęty w rozmowie
- opisuje dzieło malarskie z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; podejmuje próbę interpretacji tekstu kultury, np. obrazu, plakatu, grafiki
- w tekstach własnych wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym mowę zależną i niezależną w celu dynamizowania akcji i charakteryzowania bohatera
- recytuje tekst poetycki, interpretacje głosowo z uwzględnieniem tematu
- ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów i przedstawia uzasadnienie swojej oceny

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

- umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
 - dokonuje korekty twórczego tekstu
 - analizuje elementy językowe w tekstach kultury (np. w reklamach, plakacie, w piosence), wykorzystując wiedzę o języku w zakresie:
 - fonetyki (zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe; wie, na czym polega zjawisko upodobnień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie), dostrzega rozbieżności między mową a pismem
 - słowotwórstwa i słownictwa (wie, czym są wyrazy podstawowe i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów; rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych), zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, świadomie wzbogaca zasób własnego słownictwa o przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy itp., odróżnia synonimy od homonimów

- fleksji (stosuje wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie partykuły *nie* z różnymi częściami mowy, rozpoznaje imiesłowy, zna zasady ich tworzenia i odmiany)
- składni (wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie)

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz dostrzega i ocenia zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych tekstu
interpretuje wysłuchany tekst, uwzględniając intencję jego nadawcy

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

płynnie czyta teksty współczesne i dawne, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania, intonacji oraz uwzględnia budowę wersyfikacyjną, a także organizację rytmiczną utworu poetyckiego
 odczytuje tekst na poziomie przenośnym i symbolicznym
 wartościuje zachowania i postawy bohaterów, uwzględniając motywy ich postępowania i odwołując się do ogólnie przyjętych zasad moralnych
 ustosunkowuje się do różnych sposobów oddziaływania tekstu na odbiorcę, takich jak perswazja, manipulacja itp.
 określa funkcję środków artystycznego wyrazu, a zwłaszcza symbolu i alegorii interpretuje symbole występujące w różnych tekstach kultury

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

udowadnia swoje racje za pomocą rzeczowych argumentów ułożonych w logiczny wywód
aktywnie uczestniczy w dyskusji, używając środków językowych wyrażających stosunek mówiącego do przedstawianych treści i nawiązując do wypowiedzi przedmówców, podejmuje próby prowadzenia dyskusji
charakteryzując postać fikcyjną, ocenia i wartościuje jej zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych norm moralnych
analizuje uczucia własne i bohaterów literackich,
próbuje interpretować głosowo wygłaszany tekst, m.in. przez poprawne stosowanie pauz w tekście zawierającym przerzutnie,
krytycznie, rzeczowo omawia oraz ocenia recytację własną i kolegów
pisze wypowiedzi logiczne, spójne i przejrzyste pod względem kompozycyjnym i poprawne pod względem językowym, stylistycznym, ortograficznym oraz interpunkcyjnym
dobierając odpowiednie słownictwo, tworzy tekst wyrażający intencje nadawcy

posługuje się odpowiednimi argumentami i przykładami w celu uzasadnienia własnego zdania

posługując się bogatym słownictwem, redaguje różne formy wypowiedzi, m.in. opowiadanie z elementami dialogu i monologu, opisu, charakterystyki, zróżnicowane stylistycznie i funkcjonalnie opisy, recenzję i notatkę (różnorodne postaci) oraz pisma użytkowe

odwołując się do kontekstów, tworzy rozprawkę z tezą lub hipotezą

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

wykorzystując wiedzę o języku, analizuje elementy językowe w tekstach kultury jako świadome kształtowanie warstwy stylistycznej tekstu
świadomie stosuje wiedzę językową w zakresie treści materiałowych przewidzianych programem nauczania w zakresie fonetyki, fleksji, składni, słownictwa

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

słucha i rozumie wypowiedzi kolegów i nauczyciela jako aktywny uczestnik różnych sytuacji mówienia w czasie zajęć lekcyjnych

odczytuje i interpretuje zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych nagrania wzorcowej recytacji

analizuje i wykorzystuje w nowych sytuacjach dydaktycznych informacje wybrane z wysłuchanego tekstu

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

czyta różne teksty (zarówno współczesne, jak i dawne, przewidziane w programie nauczania) na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym

samodzielnie interpretuje teksty pisane i inne teksty kultury, uwzględniając intencję nadawcy oraz konteksty niezbędne do interpretacji

praktycznie wykorzystuje informacje wybrane z tekstu literackiego, popularnonaukowego, naukowego

krytycznie ocenia i wartościuje treści, zachowania i postawy przedstawione w utworach w odniesieniu do systemu moralnego i etycznego

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

samodzielnie buduje spójne, logiczne, rzeczowe wypowiedzi na podany temat, w których przedstawia własne stanowisko, lub za pomocą popartych przykładami argumentów uwzględniających różne konteksty kulturowe dowodzi przyjętych racji

aktywnie uczestniczy w dyskusji jako dyskutant lub przewodniczący, rzeczowo przedstawia swoje stanowisko i wnioski
interpretuje głosowo wygłaszany z pamięci lub czytany tekst, uwzględniając funkcję zastosowanych środków stylistycznych
oceniając pracę innych, przedstawia krytyczną, rzeczową refleksję wynikającą z wnikliwej analizy wykonanych zadań i erudycji polonistycznej
pisze wypowiedzi oryginalne pod względem sposobu ujęcia tematu, w tym rozprawkę z hipotezą; wykazuje się szczególną dbałością o poprawność językową, bezbłędny zapis, logiczną kompozycję
tworzy oryginalne notatki, posługując się bogatym słownictwem
redaguje dłuższe formy wypowiedzi
podejmuje próby własnej twórczości literackiej

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

wykorzystując wiedzę o języku, odczytuje sens symboliczny i przenośny w tekstach kultury jako efekt świadomego kształtowania warstwy stylistycznej wypowiedzi
samodzielnie poszerza wiedzę językową i wykorzystuje ją we własnych wypowiedziach

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA ABSOLWENTA SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

rozumie większość poleceń

uważnie słucha wypowiedzi kolegów i nauczyciela, wyraża prośbę o powtórzenie wypowiedzi

słucha nagrania wzorcowej recytacji

mówi na temat najważniejszych treści wysłuchanego utworu

rozpoznaje typowe fragmenty informacyjne i perswazyjne w wysłuchanym tekście

rozpoznaje emocje towarzyszące osobie wypowiadającej się, rozumie ogólny sens jej wypowiedzi

CZYTANIE UTWORÓW LITERACKICH I ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY

czyta teksty współczesne i dawne, **w tym pisane gwarą¹**

wskazuje w tekstach archaizmy i wyrazy należące do gwar, odszukuje ich znaczenie w przypisach

odczytuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, **rzeźbę, grafikę, fotografię**) na poziomie dosłownym, na poziomie krytycznym z pomocą nauczyciela i rówieśników określa temat utworu i poruszony problem, odnosi się do wybranych kontekstów, np. biograficznego, historycznego, kulturowego

rozpoznaje wypowiedź o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym, wskazuje w tekście argumentacyjnym tezę, argument i przykłady

rozpoznaje w tekście najważniejsze informacje, opinie i fakty

¹Tłustą czcionką wyszczególniono treści, które pojawiają się po raz pierwszy w klasie 8.

rozdziela fikcję i kłamstwo

wie, czym są perswazja, sugestia, ironia, rozpoznaje je w typowych tekstach i sytuacjach zauważa wybrane elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim

wskazuje nadawcę i adresata wypowiedzi

dostrzega i krótko omawia główne motywy postępowania bohaterów

odczytując sens utworu, dostrzega wartości, takie jak przyjaźń, wierność, patriotyzm; czyta utwory liryczne i dostrzega cechy liryki jako rodzaju literackiego

zna gatunki należące do liryki: sonet, pieśń, tren, hymn, **fraszka**

odróżnia osobę mówiącą w wierszu od autora tekstu, bohatera utworu od podmiotu lirycznego

wymienia środki wyrazu artystycznej wypowiedzi: epitet, uosobienie, ożywienie, neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, **porównanie homeryckie, archaizację, kolokwializm** – potrafi je wskazać z pomocą nauczyciela

dostrzega obrazy poetyckie w utworze, potrafi krótko je opisać

czyta utwory epickie i zna cechy epiki jako rodzaju literackiego, wymienia gatunki należące do epiki – opowiadanie, powieść (i jej odmiany), legendę, baśń, przypowieść (parabolę), mit, nowelę, bajkę pamiętnik, dziennik, fantasy, **epopeję**

zna elementy rytmizujące wypowiedź – wers, rym, strofa, refren

wymienia elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze

wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych, wątek główny i poboczny, omawia zdarzenia wchodzące w skład akcji utworu

odróżnia narratora od autora tekstu i bohatera utworu

rozdziela narrację pierwszo- i trzecioosobową

rozdziela w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu

wskazuje tytuł, podtytuł, motto, puentę, punkt kulminacyjny

zna cechy komiksu, **piosenki**

odróżnia dramat od innych rodzajów literackich, wskazuje elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (**w tym monolog wewnętrzny**) i dialog; **zna podział dramatu na tragedię, komedię i dramat właściwy**

czyta scenariusze, rozumiejąc ich specyficzną budowę i treść

potrafi zakwalifikować znane mu teksty jako baśń, bajkę, legendę, mit, nowelę, pamiętnik, dziennik, balladę i satyrę

posługuje się spisem treści, cytatem z poszanowaniem praw autorskich

odróżnia tekst literacki od naukowego i popularnonaukowego, z pomocą nauczyciela
wyszukuje najważniejsze informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym,
publicystycznym

wymienia gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, **artykuł, reportaż**

z pomocą nauczyciela wskazuje symbole i alegorie w omawianych tekstach kultury

zna terminy *adaptacja filmowa* i *adaptacja teatralna*

wymienia osoby uczestniczące w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz
filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator, scenarzysta, kostiumolog)

zauważa najważniejsze związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury

wspólnie z innymi dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji
zjawisk społecznych w ramach różnych projektów grupowych

wie, czym jest aforyzm i anegdota

z pomocą nauczyciela wskazuje w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) elementy

retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia

identyfikuje **styl oficjalny, nieoficjalny (potoczny), urzędowy (mówiony i pisany) i
artystyczny**

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

pisze na temat, stara się zachować poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną
tekstu

zna najważniejsze zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i **wielokrotnie
złożonego**, stara się je stosować w praktyce, popełnione błędy nie uniemożliwiają
zrozumienia całości tekstu,

układa tekst o trójdzielnej kompozycji z uwzględnieniem akapitów, stosuje cytat

stara się o estetyczny zapis wypowiedzi

sporządza w różnych formach notatkę dotyczącą wysłuchanej wypowiedzi

redaguje zrozumiałe ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia,
gratulacje, dedykację, uwzględniając w nich najważniejsze, niezbędne elementy oraz
właściwy zapis graficzny

tworzy plan dłuższej wypowiedzi

formułuje treść sms-a, e-maila, starając się o ich poprawny zapis ortograficzny, dodaje

komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej

streszcza, skraca tekst (w tym tekst popularnonaukowy), poprawnie przytaczając większość zagadnień

pisze schematyczny opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny
tworzy krótką wypowiedź o charakterze argumentacyjnym

w rozprawce z pomocą nauczyciela formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, odróżnia przykład od argumentu, wnioskuje, stara się stosować właściwe rozprawce słownictwo

pisze proste opowiadanie odtwórcze i twórcze; wie, jak umieścić dialog w

tekście stosuje narrację pierwszo- i trzecioosobową

opisuje i **charakteryzuje siebie**, postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje wybrane cechy bohaterów literackich i rzeczywistych

pisze swój życiorys, CV, a z pomocą nauczyciela podanie i list motywacyjny we własnej sprawie

przygotowuje prosty wywiad, zachowując jego układ (pytania – odpowiedzi)

opisuje elementy dzieła malarskiego, grafiki, plakatu, **rzeźby, fotografii**, wykorzystuje w nich z pomocą nauczyciela podane konteksty

wspólnie z innymi uczniami pisze scenariusz na podstawie dzieła literackiego lub twórczy, zapisuje w nim dialogi

pisze prostą, schematyczną recenzję książki/filmu/przedstawienia

mówi na temat

wyraża swoje zdanie i umie je krótko, ale logicznie uzasadnić

w tekstach mówionych zachowuje poprawność akcentowania wyrazów i zdań, dba o poprawną wymowę, nie popełnia wielu rażących błędów językowych, jego wypowiedź jest komunikatywna

wygłasza krótki monolog, podejmuje próbę wygłaszania przemówienia oraz próby uczestniczenia w dyskusji

wygłasza z pamięci tekst poetycki

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

zna podstawowe zasady ortograficzne (u, ó, ź, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości spółgłosek) i najważniejsze wyjątki od nich, stara się stosować je

w praktyce, w razie problemów korzysta ze słownika ortograficznego wie, czym jest błąd językowy, stara się stosować podstawowe zasady poprawności językowej, a w razie wątpliwości korzysta ze słowników, przede wszystkim słownika języka polskiego, słownika poprawnej polszczyzny oraz słownika frazeologicznego ma podstawową wiedzę (stosuje ją w praktyce samodzielnie lub z niewielką pomocą) z zakresu gramatyki języka polskiego:

- fonetyki – zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne (np. w parach p-b, t-d itd.), ustne, nosowe, twarde i miękkie; wie, na czym polega zjawisko upodobnień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie, dostrzega rozbieżności między mową a pismem,
- słowotwórstwa i słownictwa – wie, czym są wyraz podstawowy i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów i rozpoznaje je na przykładach omawianych na lekcji, rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych, zna typy skrótów i skrótowców oraz stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, zna i rozumie znaczenie wybranych przysłów, powiedzeń, frazeologizmów itp., z pomocą nauczyciela odróżnia synonimy, antonimy, homonimy, rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, **zna pojęcia treść i zakres wyrazu, język ogólnonarodowy, gwara, dialekt,**
- fleksji – rozpoznaje na typowych przykładach części mowy: odmienne – rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, czasownik w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje), potrafi je odmieniać, w wyrazach oddziela temat od końcówki; rozpoznaje na typowych przykładach nieodmienne części mowy – przysłówki (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek), stara się stosować wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków, zakończeń czasowników, partykuły *nie* i *-by* z różnymi częściami mowy, zna imiesłowu, z pomocą nauczyciela wyjaśnia zasady ich tworzenia i odmiany,
 - składni – rozpoznaje na typowych przykładach części zdania: podmiot, orzeczenie, przydawkę, dopełnienie, okolicznik, rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu pojedynczym, a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym,

przy pomocy nauczyciela wskazuje człon nadrzędny i podrzędny, wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, rozpoznaje zdania bezpodmiotowe, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy typowych zdań pojedynczych, złożonych i **wielokrotnie złożonych**, wyodrębnia zdania składowe w typowych zdaniach złożonych i **wielokrotnie złożonych**, potrafi wymienić i określić na łatwych przykładach rodzaje zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), odróżnia zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące, stosuje je w swoich wypowiedziach

zna i próbuje stosować normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych

wie, czym są manipulacja i prowokacja językowa

zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, intuicyjnie je stosuje

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

świadomie uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej przez uważne słuchanie wypowiedzi innych jej uczestników, rozumie większość wypowiedzi, reaguje na wypowiedzi kolegów i nauczyciela, m.in. prosi o ich powtórzenie, wyjaśnienie

określa tematykę wysłuchanego utworu, ocenia wartość wysłuchanego tekstu, wybiera z wysłuchanego tekstu potrzebne informacje

rozdziela teksty o charakterze informacyjnym i perswazyjnym

podejmuje próby rozpoznania intencji nadawcy wysłuchanego utworu, w tym aluzję, sugestię, manipulację

rozpoznaje w typowych tekstach i sytuacjach komizm, kpinę i ironię jako wyraz intencji wypowiedzi

CZYTANIE UTWORÓW LITERACKICH I ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY

podejmuje próby samodzielnego odczytania różnych tekstów współczesnych i dawnych na poziomie przenośnym, podejmuje próby odczytania ich w różnych kontekstach

rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów należących do gwar obecnych w tekstach literackich lub odszukuje ich znaczenie w przypisach

odczytuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, **rzeźbę, grafikę, fotografię**) na poziomie dosłownym i przenośnym, przy niewielkiej pomocy określa temat utworu i poruszony problem, odnosi się do najważniejszych kontekstów, np. biograficznego, historycznego, kulturowego

zauważa i rozumie podstawowe emocje oraz argumenty zawarte w wypowiedziach, a także tezę, argumenty i przykłady w wypowiedzi

samodzielnie wskazuje najważniejsze informacje zawarte w tekście, przytacza opinie

odróżnia opinię od faktu, fikcję od kłamstwa oraz fikcję od rzeczywistości, rozumie znaczenie terminów *realizm* i *fantastyka*

dostrzega w analizowanym tekście perswazję, sugestię, ironię i nieskomplikowane aluzje wskazuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim, rozumie sytuację, w jakiej znajdują się bohaterowie

identyfikuje nadawcę i adresata wypowiedzi i określa ich główne

cechy dostrzega i omawia główne motywy postępowania bohaterów

identyfikuje w tekście poetyckim cechy liryki

rozdziela takie gatunki liryczne, jak pieśń, hymn, sonet, tren, **fraszka**

charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu i bohatera wiersza, nie utożsamia ich z autorem

wskazuje środki wyrazu artystycznego wypowiedzi: neologizm, prozaizm, eufemizm,

inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, **porównanie homeryckie, archaizację, kolokwializm**

wyodrębnia w tekście obrazy poetyckie i omawia sposób obrazowania

odróżnia cechy gatunkowe noweli, powieści (i jej gatunków), opowiadania, legendy,

baśni, przypowieści (paraboli), mitu, bajki, pamiętnika, dziennika, fantasy, **epopei**

identyfikuje elementy świata przedstawionego w utworze

omawia fabułę, odróżnia fabułę utworu od akcji

analizuje funkcję podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego w utworach

omawia i analizuje elementy komiksu, **piosenki**

określa rodzaj narracji w tekście (pierwszoosobowa, trzecioosobowa)

wyodrębnia w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu

rozpoznaje cechy dramatu jako rodzaju literackiego w tekście, stosuje w praktyce słownictwo dotyczące dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog, zna najważniejsze cechy tragedii komedii i dramatu właściwego, potrafi zakwalifikować typowe utwory dramatyczne do poszczególnych rodzajów dramatu

czyta z podziałem na role i ze zrozumieniem dialogi ze scenariuszy, rozumie budowę i treść dramatu

podaje przykłady utworów należących do literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki wskazuje w balladzie i satyrze elementy typowe dla różnych rodzajów literackich wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym, indeksie i przypisach, wykorzystuje do pracy spis treści

wyszukuje i zapisuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich, sporządza prosty przypis wymienia i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, **artykuł, reportaż**

analizuje proste symbole i alegorie występujące w poznanych tekstach kultury

rozpoznaje adaptację filmową i teatralną, wie, czym się one różnią od oryginalnego tekstu

określa rolę osób uczestniczących w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator, scenarzysta, producent, operator, dźwiękowiec, rekwizytor, inspicjent, sufler, statysta, oświetleniowiec, kostiumolog) dostrzega związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury (np. obrazem, plakatem, dziełem muzycznym, **rzeźbą**)

wspólnie z innymi lub samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji wybranych zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ramach różnych projektów grupowych

rozpoznaje aforyzm i anegdotę

w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) zauważa elementy retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy wyliczenia, wykrzyknienia

rozpoznaje językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie prasowej

dostrzega funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie

rozpoznaje na typowych przykładach styl oficjalny, nieoficjalny (potoczny),

urzędowy (mówiony i pisany) i artystyczny

potrafi nazwać, pejzaż, portret, scenę rodzajową, martwą naturę

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

pisze na temat, starając się zachować przejrzystą kompozycję logicznej i spójnej wypowiedzi, pisze teksty zrozumiałe i klarowne, wyraża opinię i podaje argumenty na poparcie własnego stanowiska

wykazuje dbałość o poprawność językową, stylistyczną, ortograficzną i interpunkcyjną tekstu, zna najważniejsze zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i

wielokrotnie złożonego, stara się je stosować w praktyce

układa tekst o trójdzielnej kompozycji, stosuje akapity, dba o spójne nawiązania między poszczególnymi częściami wypowiedzi

wykazuje dbałość o estetykę zapisu

sporządza w różnych formach notatkę dotyczącą treści przeczytanego tekstu

redaguje ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia, gratulacje, dedykację, uwzględniając w nich z reguły wszystkie elementy i właściwy zapis graficzny

tworzy plan ramowy i szczegółowy dłuższej wypowiedzi

formułuje treść sms-a, e-maila, stosując poprawny zapis ortograficzny, dodaje poprawny komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej

streszcza, skraca, parafrazuje tekst (w tym tekst naukowy i popularnonaukowy),

poprawnie i samodzielnie przytaczając większość zagadnień

pisze opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny, zgodnie z cechami gatunkowymi tekstów

tworzy krótką wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, w rozprawce formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, dobiera przykłady do argumentów, podejmuje próbę wnioskowania, stosuje właściwe rozprawce słownictwo, rozróżnia rozprawkę z tezą od rozprawki z hipotezą

pisze opowiadanie odtwórcze i twórcze; umieszcza dialog w tekście

stosuje, w zależności od potrzeb tworzonego przez niego tekstu, narrację pierwszo- lub trzecioosobową

w tekstach własnych wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji, opis przeżyć, charakterystykę

opisuje i **charakteryzuje siebie**, postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje najważniejsze cechy bohaterów literackich i rzeczywistych

samodzielnie pisze swój życiorys, CV, podanie i list motywacyjny we własnej sprawie

przeprowadza i zapisuje wywiad, stosuje właściwy zapis graficzny

opisuje dzieło malarskie, grafikę, plakat, **rzeźbę, fotografię** z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje wybrane sensoryczne w różnych tekstach kultury

pisze prosty scenariusz na podstawie dzieła literackiego lub twórczy, zapisuje w nim dialogi i didaskalia

pisze schematyczną recenzję książki/filmu/przedstawienia, uwzględniając w niej swoją opinię

płynnie mówi na podany temat, starając się zachować zasady poprawności językowej i stylistycznej

wyraża swoje zdanie i umie je logicznie uzasadnić, odnosi się do cudzych poglądów i poznanych idei

zna zasady poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania wyrazów i zdań, zna wyjątki w akcentowaniu wyrazów

wygłasza poprawny monolog, krótkie przemówienie, stara się uczestniczyć w dyskusji uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury

rozdziela środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia

zna i stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, stosuje zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki mowy

dostrzega zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację

recytuje z pamięci tekst poetycki, podejmuje próbę interpretacji głosowej z uwzględnieniem tematu i wyrażanych emocji

uczestniczy w omówieniu recytacji własnej, koleżanek i kolegów

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

zna zasady ortograficzne (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków,

wielka i małą litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości głosek) i wyjątki od nich, stosuje je w praktyce, w razie problemów korzysta ze słownika ortograficznego

dostrzega większość błędów językowych, korzysta z różnych źródeł, by je skorygować

stosuje w tworzonych tekstach podstawową wiedzę językową z zakresu fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni

ma podstawową wiedzę i stosuje ją w praktyce na typowych przykładach z zakresu:

– fonetyki – zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe, twarde i miękkie; wskazuje upodobnienia pod względem dźwięczności i uproszczenia grup spółgłoskowych, utratę dźwięczności w wygłosie w poznanych przykładach, dostrzega rozbieżności między mową a pismem i zgodnie z tym zapisuje wyrazy, w których rozbieżności te występują,

– słowotwórstwa i słownictwa – wie, czym są wyraz podstawowy i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów i rozpoznaje je na typowych przykładach; rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych, zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, stosuje w swoich wypowiedziach przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy itp., potrafi podać przykłady synonimów, homonimów, antonimów, wskazuje wyrazy rodzime i zapożyczone; **rozumie różnice między treścią a zakresem wyrazu, w parze wyrazów potrafi wskazać wyraz o bogatszej treści i mniejszym zakresie, a także o uboższej treści i większym zakresie, wyjaśnia pojęcia: język ogólnonarodowy, gwara, dialekt,**

– fleksji – rozpoznaje części mowy: odmienne – rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, czasownik w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje), potrafi je odmieniać, oddziela temat od końcówki w wyrazach, w których występują oboczności; rozpoznaje nieodmienne części mowy – przysłówki (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek), stara się stosować wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych,

przyimków, zakończeń czasowników, partykuły *nie* i *-by* z różnymi częściami mowy, rozpoznaje imiesłowcy, zna zasady ich tworzenia i odmiany,

– składni – rozpoznaje części zdania: podmiot, orzeczenie, przydawkę, dopełnienie, okolicznik, rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu pojedynczym, a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, wskazuje człon nadrzędny i podrzędny, wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy zdań pojedynczych, złożonych i **wielokrotnie złożonych**, wyodrębnia zdania składowe w typowych zdaniach złożonych i **wielokrotnie złożonych**, potrafi wymienić i określić na typowych przykładach typy zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), w swoich wypowiedziach stosuje zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące

zna i stosuje znane mu normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych

rozpoznaje i analizuje wybrane przykłady manipulacji i prowokacji

językowej zna i świadomie stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

uważnie słucha i rozumie wypowiedzi kolegów i nauczyciela, żywo reaguje na wypowiedzi kolegów i nauczyciela, m.in. prosi o ich powtórzenie, uzupełnienie, wyjaśnienie

słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz dostrzega środki wyrazu artystycznego tekstu

wskazuje w tekstach treści informacyjne i perswazyjne

analizuje i rozpoznaje intencję nadawcy wysłuchanego utworu, w tym aluzję, sugestię,

manipulację

rozpoznaje komizm, kpinę i ironię jako wyraz intencji wypowiedzi

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

samodzielnie odczytuje większość tekstów współczesnych i dawnych na poziomie przenośnym, a w ich odczytaniu odnosi się do różnych kontekstów czyta płynnie, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji

rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów należących do gwar obecnych w tekstach literackich, odszukuje ich znaczenie w przypisach

interpretuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, **rzeźbę, grafikę, fotografię**) na poziomie dosłownym i przenośnym, określa temat utworu i różnorakie poruszone w nim problemy, interpretuje tytuł utworu, odnosi się do najważniejszych kontekstów, np. biograficznego, historycznego, kulturowego

rozumie i omawia podstawowe emocje oraz argumenty zawarte w wypowiedziach, a także tezę, argumenty i przykłady w wypowiedzi

odczytuje informacje zawarte w tekście, przytacza i sensownie komentuje opinie

odróżnia opinię od faktu, fikcję od kłamstwa, fikcję od rzeczywistości w tekstach literackich i dziennikarskich, stosuje te rozróżnienia w praktyce, płynnie stosuje terminy: *realizm* i *fantastyka*

analizuje w tekście manipulację, perswazję, sugestię, ironię, aluzję, nazywa je

omawia elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim, rozumie sytuację, w jakiej się znajdują bohaterowie

charakteryzuje nadawcę i adresata wypowiedzi

dostrzega i wyjaśnia motywy postępowania bohaterów, ocenia ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych

omawia w tekście poetyckim cechy liryki

identyfikuje utwory należące do takich gatunków lirycznych, jak pieśń, hymn, tren, sonet, **fraszka**; wskazuje ich cechy

charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu i bohatera wiersza (jej sytuację, uczucia i stany), nie utożsamiając ich z autorem

przytacza środki wyrazu artystycznego wypowiedzi: neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, **porównanie homeryckie**,

archaizację, kolokwializm, określa ich funkcje w tekście

podaje próby interpretacji obrazów poetyckich

odróżnia i omawia cechy gatunkowe noweli, powieści (i jej gatunków), opowiadania, legendy, baśni, przypowieści (paraboli), mitu, bajki, pamiętnika, dziennika, **epopei**

przedstawia i analizuje elementy świata przedstawionego w utworze, omawia ich funkcję w konstrukcji utworu

omawia wpływ rodzaju narracji na kształt utworu

w komiksach, piosenkach i innych tekstach kultury popularnej znajduje nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych

wyodrębnia w tekście epickim fragmenty np. charakterystyki pośredniej i bezpośredniej, opisu przeżyć, tekstów użytkowych

wymienia cechy dramatu jako rodzaju literackiego, stosuje w praktyce słownictwo dotyczące dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog, zna cechy tragedii komedii i dramatu właściwego, potrafi zakwalifikować utwory dramatyczne do poszczególnych rodzajów dramatu

interpretuje głosowo dialogi ze scenariuszy, rozumie budowę i treść dramatu

omawia cechy literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki

omawia w balladzie i satyrze elementy typowe dla różnych rodzajów literackich

wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym, indeksie i przypisach

wykorzystuje do pracy spis treści, wyszukuje i zapisuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich, sporządza przypis, wyszukuje i porównuje informacje w różnych tekstach, m.in. popularnonaukowych i naukowych

dostrzega różnice stylu i **intencji** między tekstem literackim, naukowym i popularnonaukowym, wyszukuje w nich potrzebne informacje

wymienia i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, **artykuł, reportaż, podaje cechy tych gatunków**, uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki

analizuje i podejmuje próby odczytania symboli i alegorii występujących w poznanych tekstach kultury

ocenia adaptację filmową i teatralną, muzyczną i inne; krytycznie wypowiada się na jej temat, odwołując się do jej struktury i treści

analizuje związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury (np. obrazem,

plakatem, dziełem muzycznym, **rzeźbą**)

samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji wybranych zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ramach różnych projektów grupowych

interpretuje aforyzm i anegdotę

w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) zauważa elementy retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy wyliczenia, wykrzyknienia; analizuje wybrane z nich analizuje i omawia językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie analizuje funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie

wyróżnia w tekście cechy stylu oficjalnego, nieoficjalnego (potocznego), urzędowego (mówionego i pisanego) i artystycznego

interpretuje pejzaż, portret, scenę rodzajową, martwą naturę; wie, czym się różnią, dostrzega ważne elementy i wybrane konteksty dzieła malarskiego

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

pisze na temat, stosując przejrzystą kompozycję logicznej wypowiedzi, polemizuje ze stanowiskiem innych, formułuje rzeczowe argumenty poparte przykładami

zachowuje poprawność językową, stylistyczną, ortograficzną i interpunkcyjną tworzonego

tekstu, stosuje najważniejsze zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i **wielokrotnie złożonego**, pisze przeważnie teksty wyczerpujące temat, zrozumiałe, klarowne

układa tekst o trójdzielnej kompozycji z uwzględnieniem akapitów, stosuje cytaty i potrafi go wprowadzić do tekstu, pamiętając o cudzysłowie oraz nawiązaniu, dba o spójne nawiązania między poszczególnymi częściami wypowiedzi, w tym w przemówieniu

zachowuje estetykę zapisu

dobiera formę notatki dotyczącej wysłuchanej wypowiedzi do własnych potrzeb

redaguje poprawne ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia, gratulacje, dedykację, **apel**, uwzględniając w nich wszystkie elementy i właściwy zapis graficzny

tworzy plan ramowy i szczegółowy dłuższej wypowiedzi, uwzględniając w nim najważniejsze zagadnienia, zgodnie z funkcją tworzonego tekstu

formułuje treść sms-a, e-maila, stosując poprawny zapis ortograficzny; dodaje poprawny komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej

streszcza, skraca, parafrazuje tekst (w tym tekst naukowy i popularnonaukowy), poprawnie i samodzielnie przytaczając większość zagadnień, zgodnie z funkcją skracanego czy przekształcanego tekstu

pisze poprawne opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny, dziennik, pamiętnik, zgodnie z cechami gatunkowymi tekstów i funkcją tekstu tworzy wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, w rozprawce formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, samodzielnie podaje przykłady do argumentów, wnioskuje, stosuje właściwe rozprawce słownictwo

w opowiadaniu odtwórczym i twórczym stosuje elementy charakterystyki pośredniej, wprowadza realia epoki w tekście odwołującym się do minionych epok stosuje, w zależności od potrzeb tworzonego przez niego tekstu, narrację pierwszo- lub trzecioosobową

w tekstach własnych swobodnie wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji, opis przeżyć wewnętrznych, mowę zależną i niezależną w celu dynamizowania akcji i charakteryzowania bohatera

opisuje i **charakteryzuje siebie**, postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje cechy bohaterów literackich i rzeczywistych

posługuje się stylem urzędowym, samodzielnie pisze swój życiorys, CV, podanie i list motywacyjny

przeprowadza i zapisuje wywiad, stosuje w nim właściwy zapis graficzny, stara się formułować ciekawe pytania, wykorzystuje zdobytą z różnych źródeł wiedzę na temat podjęty w rozmowie

opisuje dzieło malarskie, **grafikę**, plakat, **rzeźbę**, **fotografię** z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje sensy przenośne w wybranych tekstach kultury, podejmuje próbę interpretacji tekstu kultury, np. obrazu, plakatu, grafiki

pisze scenariusz na podstawie dzieła literackiego lub twórczy, zapisuje w nim dialogi i didaskalia

pisze recenzję książki/filmu/przedstawienia, uwzględniając w niej swoją opinię oraz podstawowe słownictwo związane z dziedziną recenzowanego zjawiska

wyraża swoje zdanie i umie je logicznie uzasadnić, odnosi się do cudzych poglądów i poznanych idei

stosuje się do zasad poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania wyrazów

i zdań, zna i stosuje wyjątki w akcentowaniu wyrazów
 wygłasza poprawny monolog, przemówienie, aktywnie uczestniczy w dyskusji
 prezentuje w dyskusji swoje stanowisko, rozwija je odpowiednio dobranymi argumentami,

świadome stosuje retoryczne środki wyrazu
 uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury, logicznie formułuje argumenty
 potrafi zastosować środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych
 i nieoficjalnych sytuacjach mówienia

zna i stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, zasady etykiety językowej

i przestrzega zasad etyki mowy
 reaguje z zachowaniem zasad kultury na zjawisko brutalności słownej, kłamstwo
 i manipulację

recytuje z pamięci tekst poetycki, interpretując go z uwzględnieniem tematu i wyrażanych
 emocji

ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów i przedstawia uzasadnienie swojej oceny

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

sprawnie stosuje w praktyce zasady ortograficzne (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości głosek), w razie wątpliwości korzysta ze słownika ortograficznego

koryguje błędy językowe w tworzonym przez siebie tekście, analizuje i porównuje przy tym wiedzę z różnych źródeł informacji

analizuje elementy językowe w tekstach kultury (np. w reklamach, plakacie, piosence), wykorzystując wiedzę o języku w zakresie fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni

ma wiedzę, którą stosuje w praktyce, z zakresu:

- fonetyki – zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe, twarde, miękkie; wskazuje upodobnienia pod względem dźwięczności i uproszczenia grup spółgłoskowych, zjawiska utraty dźwięczności w wygłosie, dostrzega rozbieżności między mową a pismem i zgodnie z tym zapisuje wyrazy, w których te rozbieżności występują,

- słowotwórstwa i słownictwa – rozpoznaje wyraz podstawowy i pochodny, podstawę słowotwórczą, formant, rdzeń, tworzy rodzinę wyrazów; odróżnia wyraz pokrewny od

bliskoznacznego, stosuje poprawnie formanty do tworzenia wyrazów pochodnych, umie je nazwać, rozpoznaje wyrazy złożone słowotwórczo, wskazuje różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów; zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, świadomie stosuje w swoich wypowiedziach popularne przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy we właściwym kontekście itp., rozróżnia synonimy, homonimy, antonimy, wskazuje wyrazy rodzime i zapożyczone; **wyjaśnia różnice między treścią a zakresem wyrazu, różnicuje wyrazy ze względu na ich treść i zakres, odróżnia język ogólnonarodowy od gwary i dialektu,**

– fleksji – nazywa i odmienia odmienne części mowy: rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, czasownik w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje); oddziela temat od końcówki, także w wyrazach, w których występują oboczności; nazywa nieodmienne części mowy: przysłówek (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek, wykrzyknik); stosuje wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków, zakończeń czasowników, partykuły *nie* i *-by* z różnymi częściami mowy; tworzy i odmienia imiesłowy,

– składni – rozpoznaje i nazywa części zdania: podmiot (i jego rodzaje: gramatyczny, logiczny, szeregowy i domyślny), orzeczenie (odróżnia orzeczenie czasownikowe od imiennego), przydawkę, dopełnienie, okolicznik (czasu, miejsca, sposobu, przyczyny, celu); nazywa związki wyrazów w zdaniu pojedynczym (w tym rozpoznaje wyraz nadrzędny i podrzędny), a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, wskazuje człon nadrzędny i podrzędny; wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie; dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy zdań pojedynczych, złożonych i **wielokrotnie złożonych**, wyodrębnia zdania składowe w zdaniach złożonych i **wielokrotnie złożonych**, potrafi określić typy zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), a także rozpoznać rodzaje zdań złożonych współrzędnie (łącznie,

rozłącznie, przeciwstawnie i wynikowo) i podrzędnie (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, **podmiotowe i orzecznikowe**); w swoich wypowiedziach stosuje zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące
świadomie stosuje znane mu normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych
analizuje przykłady manipulacji i prowokacji językowej, nie poddaje się im
zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, świadomie je stosuje

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

aktywnie słucha i rozumie wypowiedzi kolegów i nauczyciela jako uczestnik różnych sytuacji mówienia w czasie zajęć lekcyjnych, analizuje treść i kompozycję wypowiedzi innych, poprawność językową i stylistyczną
 słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz ocenia zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych tekstu
 interpretuje wysłuchany tekst, uwzględniając intencję jego nadawcy, w tym aluzję, sugestię, manipulację
 analizuje i omawia w wysłuchanych utworach elementy komizmu, kpiny i ironii jako wyraz intencji wypowiedzi

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

samodzielnie odczytuje teksty współczesne i dawne na poziomie przenośnym i symbolicznym, interpretuje je w różnych kontekstach, czyta płynnie, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji oraz uwzględnia budowę wersyfikacyjną, a także organizację rytmiczną utworu poetyckiego
rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów należących do gwar obecnych w tekstach literackich, odszukuje ich znaczenie w przypisach lub innych źródłach, odróżnia archaizm od archaizacji

analizuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, **rzeźbę, grafikę**) na poziomie

dosłownym, przerośnym i symbolicznym, określa temat utworu i poruszone problemy, ustosunkowuje się do nich, dąży do zrozumienia ich złożoności i niejednoznaczności, samodzielnie interpretuje tytuł utworu, odnosi się do kontekstów, np. biograficznego, historycznego, kulturowego

zauważa, rozumie i omawia emocje oraz argumenty zawarte w wypowiedziach, a także tezę, argumenty i przykłady w wypowiedzi, polemizuje z nimi

interpretuje informacje zawarte w tekście, przytacza i komentuje opinie, odnosząc się do nich

odróżnia prawdę od prawdopodobieństwa, wskazuje elementy biograficzne i autobiograficzne w dziełach literackich, odróżnia je od wspomnień i pamiętnika lub dziennika; płynnie stosuje terminy *realizm* i *fantastyka*

ustosunkowuje się do różnych sposobów oddziaływania tekstu na odbiorcę, takich jak perswazja, sugestia, ironia, aluzja, wartościowanie, manipulacja itp., płynnie stosuje ww. terminy

całościowo omawia elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim, rozumie złożone sytuacje, w jakich znajdują się bohaterowie

szczegółowo charakteryzuje nadawcę i adresata wypowiedzi, podaje odpowiednie fragmenty tekstu na potwierdzenie swych ustaleń

dostrzega i wyjaśnia złożone motywy postępowania bohaterów, wartościuje ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych, stara się unikać prostych, jednoznacznych ocen

wskazuje w tekstach cechy typowe dla liryki, epiki czy dramatu, cechy gatunkowe takich tekstów, jak pieśń, hymn, sonet, tren, **fraszka**

charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu i bohatera wiersza (jej sytuację, uczucia i stany), podaje odpowiednie fragmenty tekstu na potwierdzenie swych ustaleń

analizuje środki stylistyczne, takie jak neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację,

pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, **porównanie homeryckie,**

archaizację, kolokwializm, określa ich funkcje w tekście i wpływ na kształt i wymowę utworu

wnikliwie omawia obrazy poetyckie obecne w tekście

odróżnia i omawia cechy gatunkowe noweli, powieści (i jej gatunków), opowiadania, legendy, baśni, przypowieści (paraboli), mitu, bajki, pamiętnika, dziennika, fantasy,

epopei, podaje odpowiednie fragmenty tekstu na potwierdzenie swych ustaleń przedstawia i szczegółowo analizuje elementy świata przedstawionego w utworze, omawia ich funkcję w konstrukcji utworu

stosuje w praktyce słownictwo dotyczące dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog, zna cechy tragedii, komedii i dramatu właściwego, potrafi zakwalifikować utwory dramatyczne do poszczególnych rodzajów dramatu, odróżnia dramat od inscenizacji i adaptacji

proponuje własną interpretację głosową dialogów ze scenariuszy, rozumie budowę i treść dramatu

omawia cechy literatury dydaktycznej, podaje przykłady utworów należących do literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki

wskazuje, jaką funkcję pełnią w balladzie i satyrze elementy typowe dla różnych rodzajów literackich

wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym, indeksie i przypisach; wykorzystuje do pracy spis treści, wyszukuje i zapisuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich, sporządza przypis, wyszukuje i porównuje informacje w różnych tekstach, m.in. popularnonaukowych i naukowych – używa ich do własnych celów

ma świadomość różnic stylu i intencji między tekstem literackim, naukowym, popularnonaukowym i publicystycznym

wymienia i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, **artykuł**, **reportaż**; **podaje cechy tych gatunków**, uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki; w wypowiedziach świadomie i konsekwentnie stosuje nazwy gatunków publicystycznych; wie, czym publicystyka różni się od literatury

analizuje i interpretuje symbole i alegorie występujące w tekstach kultury, określa ich funkcje

wie, czym się różni adaptacja od oryginalnego tekstu; analizuje zamysł pisarza i twórców adaptacji

określa i ocenia rolę osób uczestniczących w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator, scenarzysta, producent, operator, dźwiękowiec, rekwizytor, inspicjent, sufler, statysta, oświetleniowiec, kostiumolog)

wnikliwie, korzystając z różnych źródeł informacji, analizuje związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury (np. obrazem, plakatem, dziełem muzycznym, **rzeźbą**) samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji wybranych zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ramach różnych projektów, samodzielnych lub grupowych, podejmuje w nich tematy związane z historią, filozofią, sztuką

interpretuje aforyzm i anegdotę

w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) analizuje i omawia elementy retoryki:

powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia

wnikliwie analizuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji (np. w reklamie prasowej), reaguje adekwatnie do nich, nie ulega im niepotrzebnie

dostrzega i omawia funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie

wskazuje elementy stylu oficjalnego, nieoficjalnego (potocznego), urzędowego (mówionego i pisanego) i artystycznego w tekstach, np. literackich, i określa ich funkcję

interpretuje pejzaż, portret, scenę rodzajową, martwą naturę; wybiera i omawia konteksty związane z analizowanym dziełem

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

pisze wyczerpująco i na temat, stosując funkcjonalną, urozmaiconą kompozycję, logikę wypowiedzi

zachowuje poprawność językową, stylistyczną, ortograficzną i interpunkcyjną tworzonego tekstu, stosuje zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i **wielokrotnie złożonego**, pisze teksty wyczerpujące temat, zrozumiałe, klarowne

zachowuje przemyślaną, trójdzieloną kompozycję dłuższej wypowiedzi, w tym w przemówieniu; konsekwentnie i logicznie stosuje akapity, dba o spójne, ciekawe nawiązania między poszczególnymi częściami wypowiedzi

zachowuje estetykę zapisu, jego teksty są poprawne, przejrzyste i czytelne

posługując się bogatym słownictwem, poprawnie redaguje różne formy wypowiedzi, m.in. opowiadanie z elementami dialogu i monologu, opisu, charakterystyki, zróżnicowane stylistycznie i funkcjonalnie opisy, recenzję i notatkę (różnorodne postaci)

redaguje poprawne ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia,

gratulacje, dedykację, **apel**, uwzględniając w nich wszystkie elementy i właściwy zapis graficzny i funkcję tekstu

tworzy plan ramowy i rozbudowany szczegółowy dłuższej wypowiedzi

formułuje treść sms-a, e-maila, stosując poprawny zapis ortograficzny, dodaje trafny, przemyślany komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej
streszcza, skraca, parafrazuje tekst (w tym tekst naukowy i popularnonaukowy),
poprawnie i samodzielnie przytaczając zagadnienia

pisze opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny, dziennik,

pamiętnik, zgodnie z cechami gatunkowymi tekstów, stylizuje język, np. listu na język dawnych epok

tworzy wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, odwołując się do kontekstów, np. historycznego, biograficznego, kulturowego; w rozprawce swobodnie formułuje tezę, hipotezę oraz wnikliwe argumenty; samodzielnie podaje przykłady do argumentów; wnioskuje, dobierając słownictwo właściwe rozprawce

w opowiadaniu odtwórczym i twórczym indywidualizuje język bohatera, wprowadza nieszablonowe rozwiązania kompozycyjne

w tekstach własnych swobodnie i celowo wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji, opis przeżyć wewnętrznych, mowę zależną i niezależną w celu dynamizowania akcji i charakteryzowania bohatera

wnikliwie opisuje i **charakteryzuje siebie**, postaci rzeczywiste i fikcyjne, **porównuje**

cechy bohaterów literackich i rzeczywistych, ocenia i wartościuje ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych norm moralnych

samodzielnie pisze życiorys, CV, podanie i list motywacyjny

przeprowadza i zapisuje wywiad, stosuje w nim właściwy zapis graficzny, dba o ciekawe pytania, wykorzystuje zdobytą z różnych źródeł wiedzę na temat podjęty w rozmowie
opisuje dzieło malarskie, **grafikę**, plakat, **rzeźbę**, **fotografię** z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje sensory przenośne w wybranych tekstach kultury, interpretuje tekst kultury, np. obrazu, plakatu, grafiki

pisze scenariusz na podstawie własnych pomysłów

pisze wyczerpującą temat recenzję książki/filmu/przedstawienia, uwzględniając w niej swoją opinię i operując właściwym dla recenzji słownictwem, omawia krytycznie elementy tekstu kultury , stosując odpowiednio dobrane słownictwo

wyraża własne zdanie, trafnie polemizuje ze stanowiskiem innych, formułuje rzeczowe i samodzielne argumenty poparte celnie dobranymi przykładami, np. wprowadza cytaty z tekstów filozoficznych, sentencje, przysłowia na poparcie swojego stanowiska

stosuje się do zasad poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania wyrazów

i zdań, zna i stosuje wyjątki w akcentowaniu wyrazów, unika regionalizmów i elementów gwary środowiskowej, które są niezgodne z normą językową

wygłasza poprawny, ciekawy monolog, przemówienie, uczestniczy w dyskusji,

posługując się wieloma środkami wyrazu

wyraża swoje zdanie i umie je logicznie uzasadnić, czynnie się odnosi do cudzych poglądów i poznanych idei

aktywnie uczestniczy w dyskusji, używając środków językowych wyrażających stosunek mówiącego do przedstawianych treści; nawiązując do wypowiedzi przedmówców, podejmuje próby prowadzenia dyskusji

dobiera i stosuje różnorodne środki językowe odpowiednio do sytuacji i odbiorcy oraz rodzaju komunikatu

p r e z e n t u j e w dyskusji swoje stanowisko, rozwija je odpowiednio dobranymi, przemyślanymi argumentami, świadome stosuje retoryczne środki wyrazu

stosuje środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia odpowiednio do sytuacji i odbiorcy oraz rodzaju komunikatu

zna i swobodnie stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki mowy

reaguje swobodnie i z zachowaniem zasad kultury na zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację

recytuje z pamięci teksty poetyckie, interpretując je głosowo z uwzględnieniem tematu i wyrażanych emocji oraz na przykład przez poprawne stosowanie pauz w tekście zawierającym przerzutnie

krytycznie ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów; przedstawia rzeczowe, wnikliwe, bezstronne i życzliwe uzasadnienie swojej oceny

płynnie mówi na podany temat, zachowując zasady poprawności językowej i stylistycznej; udowadnia swoje racje za pomocą rzeczowych argumentów ułożonych w logiczny wywód

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

Umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:

stosowania w praktyce zasad ortograficznych (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, a, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości głosek), korzysta ze słownika ortograficznego, by wyjaśnić wątpliwości dotyczące wyrazów rzadkich, o nietypowej pisowni

d o s t r z e g a n i a i k o r e k t y b ł ę d ó w j ę z y k o w y c h w t w o r z o n y m p r z e z s i e b i e t e k ś c i e

analizy elementów językowych w tekstach kultury (np. w reklamach, plakacie, piosence), z wykorzystaniem wiedzy o języku w zakresie fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni

ma wiedzę, którą płynnie stosuje w praktyce, z zakresu:

- fonetyki – zna różnicę między głoską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe, twarde, miękkie; wie, na czym polega zjawisko upodobnień pod względem dźwięczności, uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie; ma świadomość rozbieżności między mową a pismem i świadomie to wykorzystuje, dbając o poprawność ortograficzną pisanych tekstów,
- słowotwórstwa i słownictwa – rozpoznaje w y r a z p o d s t a w o w y i p o c h o d n y , podstawę słowotwórczą, formant, rdzeń, tworzy rodzinę wyrazów; odróżnia wyraz pokrewny od bliskoznacznego, poprawnie stosuje formanty do tworzenia wyrazów pochodnych, umie je nazwać, rozpoznaje wyrazy złożone słowotwórczo, wskazuje różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, zna typy skrótów i skrótowców oraz stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie; świadomie stosuje w swoich wypowiedziach popularne przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy we właściwym kontekście itp., rozróżnia synonimy, homonimy, antonimy, wskazuje wyrazy rodzime i zapożyczone; **wyjaśnia różnice między treścią a zakresem wyrazu, różnicuje wyrazy ze względu na ich treść i zakres, odróżnia język ogólnonarodowy od gwary i dialektu,**
- fleksji – swobodnie nazywa i odmienia odmienne części mowy (także w przypadku wyrazów podchwytliwych): rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy,

żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje), oddziela temat od końcówki, także w wyrazach, w których występują oboczności; nazywa nieodmienne części mowy (także w przypadku podchwytliwych wyrazów): przysłówek (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek, wykrzyknik), stosuje wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków, zakończeń czasowników, partykuły *nie* i *-by* z różnymi częściami mowy, tworzy i odmienia imiesłowu,

– składni – rozpoznaje i nazywa części zdania: podmiot (i jego rodzaje: gramatyczny, logiczny, szeregowy i domyślny), orzeczenie (odróżnia orzeczenie czasownikowe od imiennego), przydawkę, dopełnienie, okolicznik (czasu, miejsca, sposobu, przyczyny, celu), nazywa związki wyrazów w zdaniu pojedynczym (w tym rozpoznaje wyraz nadrzędny i podrzędny w związkach wyrazów, rozpoznaje związek zgody, rządu i przynależności), a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, wskazuje człon nadrzędny i podrzędny, wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy rozbudowanych zdań pojedynczych, złożonych i **wielokrotnie złożonych**, wyodrębnia zdania składowe w zdaniach złożonych i **wielokrotnie złożonych**, potrafi określić typy zdań pojedynczych (rozwinięte i nierozwinięte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), a także rozpoznać rodzaje zdań złożonych współrzędnie (łącznie, rozłącznie, przeciwstawnie i wynikowo) i podrzędnie (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, **podmiotowe** i **orzecznikowe**) na prostych przykładach; w swoich wypowiedziach stosuje zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące

swobodnie wykorzystuje znane normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych

rozpoznaje i rozumie przykłady manipulacji i prowokacji językowej, aktywnie je komentuje i reaguje na nie

zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, aktywnie i asertywnie je stosuje

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą, a ponadto przejawia wiele umiejętności w zakresie przykładowo podanych zagadnień:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

ocenia wysłuchany tekst pod względem merytorycznym oraz poprawnościowym, stosuje kryteria oceny odpowiednio dobrane do celu wypowiedzi i intencji nadawcy samodzielnie odczytuje i interpretuje zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych nagrania wzorcowej recytacji analizuje i wykorzystuje w nowych sytuacjach dydaktycznych informacje wybrane z wysłuchanego tekstu

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

czyta różne teksty (zarówno współczesne, jak i dawne, przewidziane w programie nauczania oraz spoza niego) na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym samodzielnie i z pomocą interpretuje teksty pisane i inne teksty kultury, uwzględniając intencję nadawcy oraz konteksty niezbędne do interpretacji, proponuje własną interpretację głosową tekstu praktycznie wykorzystuje informacje wybrane z tekstu literackiego, popularnonaukowego, naukowego; systematycznie i skutecznie szuka nowych informacji w celu realizacji zainteresowań humanistycznych krytycznie, wielostronnie i z zaangażowaniem poznawczym ocenia i wartościuje treści, zachowania i postawy przedstawione w utworach w odniesieniu do systemu moralnego i etycznego analizuje niejednorodność dzieł literackich

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

samodzielnie buduje spójne, logiczne, rzeczowe wypowiedzi na podany temat, w których przedstawia własne, ciekawe stanowisko lub płynnie dowodzi przyjętych racji za pomocą popartych przykładami argumentów uwzględniających różne konteksty kulturowe

tworzy oryginalne notatki, posługując się bogatym słownictwem

podejmuje próby własnej twórczości literackiej, świadomie stosując różnorodne środki stylistyczne, parafrazuje utwory znanych twórców

pisze wypowiedzi oryginalne pod względem sposobu ujęcia tematu; wykazuje się szczególną dbałością o poprawność językową, bezbłędny zapis, logiczną i pomyslową kompozycję; jego język charakteryzuje się własnym stylem lub jego zaczątkami

aktywnie uczestniczy w realizacji projektów, będąc przewodniczącym grup projektowych lub pełniąc inną ważną dla danego projektu funkcję

proponuje tematy rozmów odnoszące się do omawianych utworów

aktywnie uczestniczy w dyskusji jako dyskutant lub przewodniczący, rzeczowo

przedstawia swoje stanowisko i wnioski, formułuje oryginalne, przemyślane sądy i spostrzeżenia

interpretuje głosowo wygłaszany z pamięci lub czytany tekst, uwzględniając funkcję zastosowanych środków stylistycznych, charakter tekstu, konteksty

przejawia szczególną dbałość o kulturę słowa

oceniając pracę innych, przedstawia krytyczną, rzeczową refleksję wynikającą z wnikliwej analizy wykonanych zadań i erudycji polonistycznej, pozostaje przy tym bezstronny i życzliwy

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

wykorzystując wiedzę o języku, odczytuje sensory symboliczne i przenośne w tekstach kultury jako efekt świadomego kształtowania warstwy stylistycznej wypowiedzi

samodzielnie poszerza wiedzę językową i wykorzystuje ją we własnych wypowiedziach